

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

ROMENA URBONAITĖ

JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBIŲ TYRIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

prof. dr. R. Tamošiūnienė

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBIŲ TYRIMAS

Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621L10009

Vadovė

prof. dr. R. Tamošiūnienė

2013 12

Recenzentas

2013 12

Atliko

FRmns2-01 gr. stud.

R. Urbonaitė

2013 12

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1.1 Jaunimo užimtumo problema	9
1.2 Verslumo samprata.....	11
1.3 Jaunimo verslumo samprata ir teoriniai aspektai	17
1.4 Jaunimo verslumo galimybes neigiamai veikiantys veiksniai.....	23
1.5 Jaunimo verslumo galimybės	25
1.5.1 Bendrieji jaunimo verslumo galimybių aspektai	25
1.5.2 Finansinis skatinimas	28
1.5.3 Verslo konsultavimas	29
1.5.4 Verslumo ugdymas	31
1.5.5 Įvairios organizacijos ir iniciatyvos.....	34
2. JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBIŲ TYRIMAS	37
2.1 Tyrimo metodika	37
2.2 Jaunimo užimtumo situacijos bei verslumo rodiklių tendencijos.....	38
2.3 Verslumo galimybių tyrimas	42
IŠVADOS.....	57
LITERATŪRA.....	59
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBA	63
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	65
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	66
PRIEDAI	67

PRIEDAI

1 priedas. Anketa.....67

LENTELĖS

1 lentelė. Nacionalinės jaunimo ugdymo ir skatinimo programos rezultatai 2008 ir 2009 m.....	33
2 lentelė. Respondentų socialinė ir demografinė charakteristika.....	42
3 lentelė. Respondentų asmeninės savybės.....	46
4 lentelė. Jaunimo užimtumo problemos.....	47
5 lentelė. Respondentų dalyvavimas verslumo skatinimo veikloje, proc.....	53

PAVEIKSLAI

1 pav. Darbo rinkos judėjimai, įėjimai ir išėjimai iš jos.....	9
2 pav. Verslumo sąvoka.....	13
3 pav. Verslumo sampratos veiksniai.....	16
4 pav. Galimybės užsiimti savarankiška ekonomine veikla pasiskirstymas pagal amžiaus grupes	21
5 pav. Verslumo kompetencija ir galimybės.....	22
6 pav. Nedarbo lygis, proc.....	38
7 pav. Skurdo rizikos lygis pagal amžių, proc.....	39
8 pav. Vidutinis mėnesinis bruto atlyginimas pagal amžių, Lt.....	40
9 pav. Verslumo lygis, nedarbo lygis, proc.....	41
10 pav. Pradėtų bankroto procedūrų skaičius pagal įmonių dydį.....	43
11 pav. Jaunų bedarbių nedarbo priežastys, proc.	44
12 pav. Respondentų ryšys su verslu, proc.	45
13 pav. Verslumo sąvoka, proc.....	45
14 pav. Verslumo įvertinimas, proc.....	46
15 pav. Priežastys įkurti nuosavą verslą, proc.....	49
16 pav. Kliūtys, trukdančios imtis verslo, proc.....	50
17 pav. Veiksniai demotyvuojantys imtis verslo, proc.....	51
18 pav. Verslumo priemonių efektyvumas, proc.....	52
19 pav. Pasirengimas įkurti nuosavą verslą, proc.....	56

IVADAS

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Kiekvienos valstybės tikslas – ekonominė plėtra. Žinoma, kad ekonominė plėtra negali vykti savaime, ji didžiąja dalimi priklauso nuo verslo plėtros. Vyriausybės politika, kuri sudaro palankias sąlygas įmonių kūrimui ir plėtrai, teigiamai prisideda prie ekonominio valstybės augimo proceso taip padidindama ir kitą, ne mažiau svarbų faktorių ekonominei plėtrai – užimtumo didėjimą. Todėl visame pasaulyje vyriausybės ir politikai susirūpinę, kaip stimuliuoti verslumą ir verslumo varomąsias jėgas tam, kad būtų paskatintas ekonomikos augimas (Hessels et al, 2008).

Verslo skatinimas politiniame ir ekonominiame lygmenyje pastarąjį dešimtmetį kiekvienoje šalyje tampa vis svarbesnė priemonė kovojant su užimtumo problema, kuri ypač aktuali jaunimui. Jaunimo užimtumo problemos ignoravimas sukelia neigiamus ekonominius ir socialinius padarinius: jaunimo nedarbas yra žmogiškųjų išteklių eikvojimas, kuris tinkamai panaudotas galėtų prisidėti prie ekonominio ir socialinio progreso, ekonominio augimo.

Viena iš jaunimo užimtumo alternatyvų – verslumas. Jaunimo verslumas tai vienas iš būdų integruoti jaunimą į darbo rinką ir kovoti su kitomis jų problemomis. Atsižvelgiant į pasaulines demografines tendencijas, svarbu pastebėti, kad socialinis ir ekonominis jaunų verslininkų indėlis yra svarbus. Audretch, Thirik (2001) teigimu, šiais laikais gyvename verslumo ekonominiame modelyje, o jaunimo verslumas – tai priemonė, atskleidžianti jaunimo potencialą ekonominėje jų veikloje.

Verslumo lygis priklauso nuo galimybių, kurios suteikiamos jauniems žmonėms, norintiems imtis nuosavo verslo ar savarankiškai užsiimti ekonomine veikla. Jaunimo verslumo galimybių kūrimui Europos Sąjungoje ir kitose pasaulio šalyse skiriamas ypatingas dėmesys: numatoma daug ir įvairių priemonių, kurias įgyvendina viešojo administravimo, nevyriausybinių ir privatūs sektoriai.

Lietuvoje jaunimo verslumo skatinimo aktualumas politiniu lygmeniu ypač padidėjo 2012 m., kai Europos Komisija išreiškė nerimą dėl jaunimo nedarbo lygio Lietuvoje. Jaunimo verslumas, kaip vienas iš užimtumo problemos sprendimo būdų, pradėtas itin aktualizuoti ir politiniu lygmeniu, ir viešojoje erdvėje.

Lietuvoje vykdoma daug iniciatyvų bei programų, kurių tikslas yra prisidėti prie jaunimo verslumo skatinimo ir suteikti jaunimui palankias sąlygas įkurti nuosavą įmonę ar užsiimti savarankiška ekonomine veikla. Tačiau situacija jaunimo problemų atžvilgiu Lietuvoje nesikeičia, dėl to abejojama tokių galimybių efektyvumu. Todėl šiame darbe bus nagrinėjamas jaunimo požiūris į verslumo galimybes bei jų vertinimas paties jaunimo atžvilgiu.

Tyrimo problema – koks yra jaunimo verslumo galimybių vertinimas jaunimo požiūriu?

Tyrimo objektas – jaunimo verslumo galimybės.

Tyrimo tikslas – įvertinus jaunimo verslumo galimybių teorinius aspektus, atlikti verslumo galimybių tyrimą jaunimo požiūriu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti verslumo teorinius aspektus, jo charakteristikas, jaunimo verslumo sampratą;
2. Išanalizuoti praktines jaunimo verslumo galimybes;
3. Atlikti statistinį jaunimo užimtumo problemų bei verslumo situacijos Lietuvoje vertinimą ir nustatyti pagrindines jaunimo užimtumo problemas bei verslumo tendencijas.
4. Atlikti kiekybinį tyrimą, kuris leistų įvertinti verslumo galimybes jaunimo požiūriu.

Magistro baigiamajame darbe naudojami šie **tyrimo metodai:**

1. Analitinė, lyginamoji mokslinės literatūros analizė, kurios pagalba sudaryta anketa ir įvertintas klausimų reikalingumas;
2. Empirinis – anketinė jaunimo apklausa;
3. Aprašomosios statistikos metodai: statistinės medžiagos grupavimas, lentelių bei grafikų sudarymas.

Darbo struktūra: Darbą sudaro įvadas, teorinė dalis, metodologinė bei analitinė dalis, išvados literatūros sąrašas, naudotų paveikslėlių ir lentelių sąrašas, priedai. Darbo apimtis 66 puslapiai teksto be priedų.

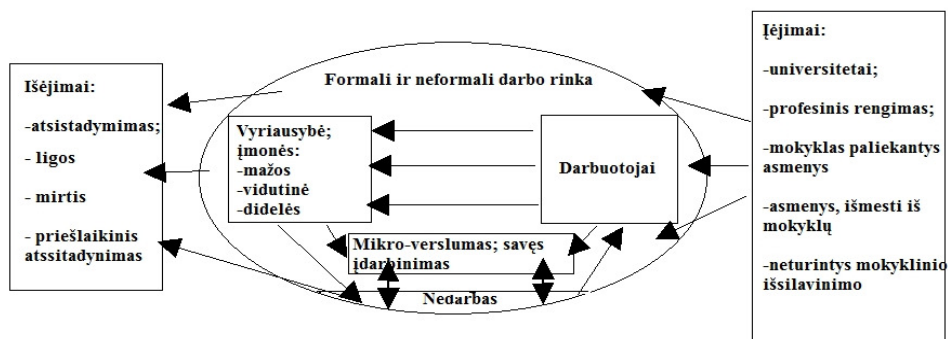

1. JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Jaunimo užimtumo problema

Žmonių populiacija auga, o tuo tarpu tradicinė, stabili darbo rinka traukiasi (Schoof, 2006). Išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse sparti globalizacija ir technologiniai pokyčiai pakeitė nacionalinių ekonomikų organizavimo procesą. Tokia nacionalinių ekonomikų restruktūrizavimo praktika kiekvienoje šalyse smarkiai skiriasi ir priklauso nuo šalies tradicijų ir kultūros, taip pat ir teisinės bei politinės sistemos. Bendras bruožas yra tai, kad tradicinis darbo rinkos, verslininkų, moterų bei vyrų vaidmuo keičiasi visame pasaulyje. Daugumoje šalių etatų mažinimas ir nedarbas yra vienas iš pagrindinių socialinių restruktūrizavimo kaštų, kurie vis dar tebesitęsia (Haftendorn, Salzano, 2003).

Haftendorn, Salzano (2003) pateiktas paveikslas (1 paveikslas) vaizduoja darbo rinkos judėjimą ir įėjimą bei išėjimą iš jos. Atlyginimų paklausa kyla iš viešojo sektoriaus administracijos, viešosios infrastruktūros ir valstybės įmonių. Tačiau pastarieji metai atspindi tendenciją, kad mažėja užimtumas viešajame sektoriuje, nes didėja jo administracijos produktyvumas, mažėja teikiamų paslaugų apimtis visuomenei. Privatus sektorius ir privačios įmonės negali „sugerti“ šito darbuotojų pertekliaus. Priešingai – ekonominės krizės metu privatus sektorius atleidžia darbuotojus ir taip padidina nedarbo lygį. Tokioje situacijoje jauni žmonės, įeinantys į darbo rinką, turi mažai šansų susirasti darbą. Savarankiškas darbas jiems dažnai yra pragyvenimo strategija. Todėl tokiu atveju didėja savarankiškas užimtumas ir mažų įmonių kūrimas. Tačiau tik nedidelė visuomenės dalis priklauso grupei privačių verslininkų arba savarankiškai dirbančių asmenų. Šis skaičius kiekvienoje šalyje priklauso nuo dominuojančios politinės sistemos, kultūrinio pritarimo verslumui ir ekonominio šalies stiprumo.

Šaltinis: Adaptuota pagal Haftendorn, Salzano, 2003, p.6

1 pav. Darbo rinkos judėjimai, įėjimai ir išėjimai iš jos

Taigi neseniai pasibaigusi ekonomikos krizė neigiamai paveikė visos Europos darbo rinką. Be to, tam tikroms grupėms asmenų neigiamas poveikis pasireiškė labiau negu kitoms. Viena iš tokių grupių yra jaunimas. Vertinant nedarbo padarinius recesija turi skaudų poveikį jaunimui. Europos Sąjungoje antrą 2011 m. ketvirtį 21 procentas 15 – 24 metų amžiaus žmonių neturėjo darbo, ir šis rodiklis beveik tris kartus didesnis negu vyresnio amžiaus žmonių nedarbo lygis.

Pastaruosius kelerius metus jaunimo (15 – 24 metų) nedarbas Lietuvoje buvo vienas didžiausių Europos Sąjungoje. 2013 m. liepos mėnesio Eurostato duomenimis, jaunimo nedarbas siekė 23,1 procento, šis rodiklis vis dar yra aukštas (Europos Sąjungos vidurkis – 23,4 procento). Statistikos departamento duomenimis, 2012 m. sausio 1 d. darbo biržoje buvo užregistruota 29,6 tūkst. jaunų, iki 25 metų, bedarbių. Registruotas jaunimo nedarbas (įregistruotų 16 – 24 m. bedarbių procentas nuo to paties darbingo amžiaus gyventojų) 2012 m. sausio 1 d. sudarė 6,8 proc. Taigi kas trečias jaunas darbingas asmuo yra bedarbis. (Barščiūtė, Riaukienė, 2012, p.1).

Didelis jaunimo nedarbo lygis gali padaryti neigiamą ilgalaikį poveikį – didėja rizika ir ateityje neturėti darbo, gauti mažesnes pajamas.

Darbo rinkoje jaunimas susiduria ir su kitomis problemomis. Viena iš jų yra didelė tikimybė, kad jie dirbs pagal laikinas darbo sutartis. Jauniems žmonėms darosi vis sunkiau rasti ilgalaikį darbą, net ir ekonominio pakilimo metu. Dėl mažų atlyginimų, tikėtina, kad jaunimas susidurs su skurdu dažniau negu kitos visuomenės grupės (Scarpetta et al., 2010). Pavyzdžiui, pažvelgus į 2010 m. Europos Sąjungos 27 šalių vidurkio Eurostato duomenis, matoma, kad beveik vienam trečdaliui (29 procentams) jaunų asmenų, kurių amžius 18 – 24 m., gresia skurdas.

Dar viena problema, su kuria susiduria jaunimas darbo rinkoje, tai subjektyvus nesaugumas dėl savo ateities, kuris būdingesnis jauniems darbuotojams, atsižvelgiant į jų neužtikrintą statusą darbo rinkoje ir dėl jiems nepalankios socialinių išmokų sistemos. Daugumoje šalių teikiamos nedarbo pašalpos, kurių išmokėjimas pagrįstas prisidėjimo prie socialinės sistemos principu, o jauni darbuotojai dažnai net neturi teisių į tokias išmokas (Chung et al., 2012).

Blokker, Dallago (2008) teigia, kad jaunimas labiau pažeidžiamas recesijos metu, kai didėja nedarbo lygis ir mažiau jaučia teigiamas pasekmes ekonomikos pakilimo metu, kai auga darbo jėgos paklausa. Jis, apibendrinamas kelių autorių pastebėjimus, teigia, kad jaunimas darbo rinkoje susiduria su tokiomis problemomis, kurios neigiamai paveikia jų pozicijas:

- ❖ darbo rinkos reguliavimas pirmiausia apsaugo tuos, kurie jau yra dirbantys, tuo tarpu nauji darbo rinkos dalyviai yra pirmieji, kuriems gresia būti atleistiems ekonomikos nuosmukio metu;
- ❖ jaunimas nepatrauklus darbdaviams, kadangi jauniems žmonėms trūksta įgūdžių, darbo patirties. Pastarasis veiksnys taip pat ypatingai susijęs ir su silpnu ekonomikos ir išsilavinimo tarpusavio ryšiu;

- ❖ jauniems žmonėms mokami mažesni atlyginimai negu vyresniems;
- ❖ jauni žmonės neturi „balso“ teisės sprendžiant klausimus, susijusius su ekonomika.

Užimtumas jaunimui suteikia galimybę tapti darbo rinkos dalyviais; suteikia prasmės ir bendrumo jausmą; galimybę realizuoti svajones ir siekius, ir, žinoma, išvengti skurdo (Dash, Kaur, 2012).

Jaunimo užimtumo augimas turi daugialypį poveikį ekonomikai. Vienas iš tokių yra didėjanti vartojimo paklausa, kurios dėka didėtų ir surenkamos mokestinės pajamos. Tarptautinė darbo organizacija skaičiuoja, kad priartinus jaunimo nedarbo lygį prie vyresnio amžiaus asmenų nedarbo lygio, pasaulinis BVP padidėtų 4,4 – 7 proc. (Schoof, 2006). Taigi efektyvios pastangos jaunimo užimtumui skatinti turi teigiamą poveikį visai visuomenei ilgalaikėje perspektyvoje.

Tačiau, kaip pastebime iš anksčiau aptartų problemų, jaunimui patekti į darbo rinką nėra lengva, joje jie susiduria su problemomis, kurios neigiamai paveikia jų pozicijas. Todėl būtina ieškoti alternatyvų, kaip kovoti su jaunimo problemomis darbo rinkoje.

Viena iš jaunimo užimtumo alternatyvų yra jaunimo verslumas. Jaunų žmonių susidomėjimas verslu padeda jiems pasiekti ekonominę nepriklausomybę. Jaunimo verslumas suteikia jiems savigarbos ir padaro jaunus žmones produktyviais jų šeimos ir bendruomenės nariais (Schoof, 2006).

Jaunimo verslumo didėjimas lemia ir ekonominės situacijos šalyje gerėjimą, nes didėja darbo vietų skaičius, verslas sumoka mokesčius ir taip teigiamai prisideda prie šalies mokestinių pajamų. Verslumas pagerina bendruosius visuomenės standartus prisidedamas prie politinio stabilumo ir nacionalinio saugumo. Jaunimo verslumas sumažina nusikalstamumą, skurdą ir pajamų nelygybę, netiesiogiai sukuria palankią aplinką nacionaliniam ir regioniniam ekonomikos augimui bei nepriklausomumui (Mutezo, 2005).

Apibendrinus galima teigti, kad situacija darbo rinkoje jaunimui nėra palanki dėl užimtumo nebuvimo, jiems nepalankių sąlygų darbo rinkoje. Viena iš alternatyvų jaunimo užimtumui – verslumas. Verslumas padaro juos produktyviais visuomenės dalyviais ir prisideda prie teigiamų ekonominių veiksmų: sukuriama daugiau darbo vietų, didėja mokestinės pajamos šalių biudžetuose ir vartojimo paklausa.

1.2 Verslumo samprata

Toliau darbe nagrinėsime jaunimo verslumo sąvokos koncepciją. Mokslinėje literatūroje jaunimo verslumo tema, priešingai nei verslumo tema bendrąja prasme, nėra plačiai analizuojama. Verslumo koncepciją savo darbuose analizuoja daug Lietuvos ir užsienio autorių, tuo tarpu jaunimo verslumo samprata analizuojama ne tokiu plačiu mastu. Kaip pastebi Dash, Kaur (2012), dėl sąvokų „verslumas“ ir „jaunimo verslumas“ neteisingo vartojimo jas tapatinant, jaunimo verslumo tema lieka

nepakankamai nagrinėjama, tuo tarpu dėmesys skiriamas verslumo temai bendrąją prasme. Todėl darbe visų pirma išnagrinėsime verslumo sampratą bendrąją prasme, vėliau, tam kad suvokti skirtumą tarp „verslumo“ ir „jaunimo verslumo“ sąvokų, apibrėžime jaunimo verslumo sąvokos turinį.

Mokslinėje literatūroje nėra vieningo verslumo sąvokos apibrėžimo. Kaip pastebi Župerka (2010), sąvokų terminijoje kyla neaiškumų dėl verslo, verslininko ir verslumo sąvokų reikšmės. Šios trys sąvokos taip įvairiai vartojamos, kad dažnai būna nebeaišku, kokie žmonės yra priskiriami verslininkams, kokių įregistruotų ūkio subjektų gausėjimas rodo verslumo lygio kilimą. (p. 18).

Žvinklio, Vabalo (2006) nuomone, sąvokos neaiškumas kyla dėl to, kad verslas dažnai tapatinamas su ūkiu, o verslo subjektai su ūkio subjektais.

Stokaitė (2012) teigia, kad verslumo ir verslo sąvoka yra daugelio mokslininkų tyrinėjimų objektas, kadangi pasižymi polisemiškumu ir kinta priklausomai nuo konteksto. (p. 142).

Verslumas nėra XX, XXI amžiaus fenomenas. Jis buvo analizuojamas jau tris amžius. Pats verslumo terminas kilo iš prancūziško žodžio „entreprendre“, kuris reiškia „prisiimti, sukurti“. Pirmą kartą ši sąvoka buvo pavartota XVII a. airių ekonomisto Richard Cantillon po jo mirties 1775 m. išleistoje knygoje „Esė apie prekybos prigimtį“ („Essay about the nature of the trade in general“). Cantillon verslumą apibūdino, kaip rizikos prisiėmimą pardavimo proceso metu. Jis palygino verslininką su ūkininku, kuris moka algas darbuotojams ir nuomos mokesį žemės savininkams, kuriems įplaukos yra iš anksto žinomos ir saugios, kai tuo tarpu verslininko pagaminti produktai bus parduoti iš anksto nežinant kainų. Verslininkas tai asmuo, kuris veikia rizikingomis sąlygomis, arba, paties autoriaus žodžiais, kuris perka produktus iš anksto žinoma kaina, tam, kad parduotų juos už nežinomą kainą ateityje (Ramadani, Schneider, 2013).

Verslumo sąvoka buvo plėtojama ankstyvųjų viduramžių metu. Daug tyrinėtojų tais laikais bandė apibūdinti verslumą kaip sąvoką, veiklą, procesą ar teoriją. O verslininką kaip individą, kuris užsiima ta veikla. Jean Baptiste Say apibūdino verslininką kaip koordinatorių, prižiūrėtoją ir sprendimų priėmėją, kuris turi prekybinių reikalų su produkcijos veiksniais. Tipiškas verslininkas tais laikais turėjo prekybinių reikalų su didelių produktų ar objektų vystymu, tokių kaip bažnyčių ir pilių statyba, ir kuris jokios asmeninės rizikos neprisiimdavo.

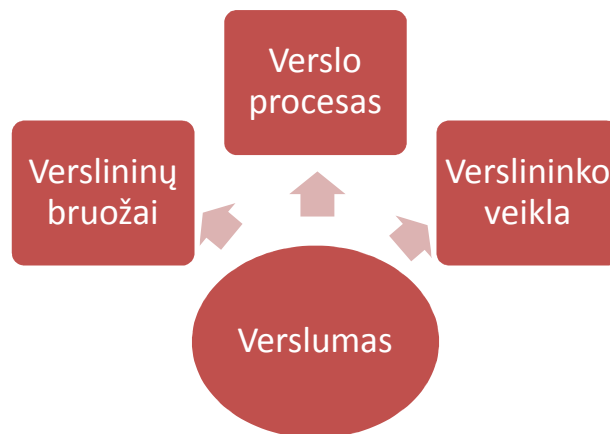
Didelis indėlis, apibrėžiant verslumo sąvoką, tenka gerai žinomam ekonomistui Joseph Alois Schumpeter (1934), kuris apibūdino verslininką kaip individą, kuris siūlo naują išteklių šaltinį ekonomikoje ar atidaro naujas rinkas. Jis aiškino verslumą kaip gamybos metodą, kuris dar nebuvo išbandytas praktikoje (gamybos sektoriuje), ar produktą, su kuriuo vartotojai dar nėra susipažinę (prekybos sektoriuje) (Dash, Kaur, 2012).

Kaip matome, pastarasis požiūris orientuojasi į novatoriškumą. Remiantis tokiu požiūriu verslumas dažnai apibūdinamas šiuolaikiniame kontekste.

Plati verslumo apibrėžimų įvairovė gali būti sugrupuota į tris požiūrių kategorijas. Visi trys požiūriai šiuo metu yra naudojami mokslininkų literatūroje. Žemiau jie pateikiami istorine tvarka:

- ❖ ekonominis požiūris;
- ❖ asmenybės bruožų požiūris;
- ❖ socialinis požiūris (Peverelli, Song, 2012).

Župerka (2010) taip pat skirsto verslumo apibrėžimus į tris kategorijas. Išnagrinėjęs Lietuvos ir užsienio autorių sąvokų apibrėžimus, jis teigia, kad mokslinėje literatūroje dominuojančias verslumo sąvokas galima skirstyti į tris grupes – verslininkų bruožai ir savybės, verslo procesas arba verslininko veikla.

Šaltinis: sudaryta pagal Župerka, 2010

2 pav. Verslumo sąvoka

Verslumas yra susijęs su naujų galimybių kūrimu, kurios versle dar neegzistuoja; naujo produkto kūrimu, esamos veiklos pakeitimu. Dauguma verslių žmonių verslumą mato kaip jaudinantį iššūkį (Reynolds, 2007).

Šiam požiūriui pritaria ir Gordon et al. (2009), kurių nuomone, verslumas yra tokia veikla, kurios metu sukuriama kažkas naujo. Jeigu nėra reikšmingo ateities neapibrėžtumo ir veikla įtraukia žinomus ir nuspėjamus rezultatus, tada to negalima laikyti verslumu.

Verslumas yra kryptinga asmens, ar grupės asmenų, veikla kurios tikslas inicijuoti, išlaikyti ar organizuoti į pelną orientuotą verslą (Gordon et al., 2009). Rindova et al. (2009) taip pat teigia, kad verslumas yra veikla, tačiau jo teigimu, verslumo veikla tai pastangos atverti naują ekonominę, socialinę, institucinę ir kultūrinę aplinką per asmens, ar grupės asmenų, veiksmus.

Blokker, Dallano (2008) verslumo sąvokos esmę pateikia pasitelkdami verslininko sąvoką. Pasak jų, verslininkas tai darbdavys, arba savarankiškai dirbantis asmuo, t.y. verslininkas tai asmuo, kuris pradeda ar valdo nepriklausomą veiklą privačiame sektoriuje. Remiantis pastaruoju požiūriu,

verslininkas pradeda arba valdo privačią ekonominę veiklą ir taip veikdamas sukuria sau ir kitiems darbo vietas. Verslumas reiškia darbo vietų ir įmonių kūrimą, nepriklausomai nuo inovacijų.

Tarptautinio darbo organizacija apibrėžia verslumą kaip mąstymo, samprotavimo ir veikimo būdą – tai daug daugiau negu naujo verslo įkūrimas. Tai procesas, kurio metu asmenys patys save įdarbina (self-employment). Alternatyvi karjeros galimybė, kai plėtojamose idėjos, prisiimama ir valdoma rizika, imamasi iniciatyvos plėtojant savo nuosavą verslą.

Verslumas – tai kritiškai mąstančio, imlaus naujovėms asmens, gebančio savarankiškai veikti žinių visuomenėje įvairiose srityse bei kurti socialinę vertę, ugdymas. (Dudaitė, Žibėnienė, 2012, p. 380).

Navasaitienė, Subačiūtė (2012, p. 107 – 108) verslumą supranta dviem prasmėmis – siaurąją ir plačiąją. Jos pateikia tokį verslumo apibrėžimą: verslumas siaurąja prasme gali būti suprantamas kaip mokėjimas sukurti pridėtinę ekonominę, socialinę ir kitas vertes. Norint sukurti pridėtinę vertę, reikalingos tam tikros įgimtos ir įgytos asmeninės savybės, kurių turėjimas apibūdina verslumą plačiąja prasme.

Gegieckienė (2009), pritardama Navasaitienės požiūriui, verslumo sąvoką analizuoja pasitelkdama taip pat du požiūrius – siaurąjį ir platųjį. Remiantis siauroju požiūriu verslumas suprantamas kaip mokėjimas kurti pridėtinę vertę – tai yra mokėjimas uždirbti pinigus, pritraukti investicijas ir mokėjimas savo veikla sudominti potencialius paslaugos ar prekės vartotojus. Verslumas plačiąja prasme tai yra įgimtas ar įgytas asmeninių savybių rinkinys, kuris leidžia kurti ekonominę, socialinę, ir visas kitas vertes. Tai asmens mąstymo būdas ir asmeninės socialinės, vadybinės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniniame gyvenime. Tai yra konkretūs gebėjimai, suteikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus – įgimtos ir įgytos žmogaus asmeninės savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti visose gyvenimo situacijose.

Jasnavičiaus (2006) nuomone, žmogaus verslumas yra neribotų norų pasekmė, kai jų pagrindu asmuo skatinamas siekti naujų, nepatirtų dalykų, o verslumas apibūdinamas įgimtais dalykais, kurie materializuojami vaizduotės pagalba. Verslumas – žmogaus gebėjimai asmeniškai įtakoti visuomenės poreikių tenkinimo kokybę ir plėtrą: suvokti (surasti) ką daryti, žinoti kaip padaryti, efektyviais veiksmais pasiekti vertingų rezultatų, gauti už tai pelnytą atlygį (įvertinimą).

Dvidešimtajame amžiuje mokslininkai apibrėžė verslininkus akcentuojant jų asmenybės bruožus, kurių reikia sėkmingiems verslininkams. Šios mokyklos paplitimas vyko kartu su verslo veikėjų augančiu vaidmeniu visuomenėje. Jie pradėti vaizduoti kaip herojai žiniasklaidoje, ypatingai augančioje kino industrijoje. Tokių savybių rinkinys yra platus ir toliau apibūdinamos tik labiausiai mokslinėje literatūroje akcentuojamos.

Čiburienė, Guščinskienė (2009, p. 63) teigia, kad verslininkams gali būti būdingos įgimtos ir įgytos verslumo savybės.

- ❖ Įgimtos savybės: intuityva, karjerizmas, pasitikėjimas savimi, avantiūrizmas, azartas ir panašiai.
- ❖ Įgytos savybės tai savybės, kurios įgyjamos mokantis ar praktiškai veikiant. Tai, visų pirma, žinios ir praktinis patyrimas, formuojantis universalius ir dalykinius įgūdžius.

Tiek viena, tiek kita savybių grupė yra svarbi ir reikalinga. Galima pateikti tokį apibendrintą savybių rinkinį:

- ❖ tikėjimas savo sėkme ir užsibrėžtų tikslų siekimas (žiūrėjimas į ateitį, optimizmas, siekimas įvykdyti užduotis, energingumas, pasitikėjimas savimi, atkaklumas, atsidavimas darbui);
- ❖ noras būti nepriklausomam (savo nuomonės turėjimas, gebėjimas priimti sprendimus, savarankiškumas, netradicinių sprendimų pomėgis);
- ❖ kūrybingumas (išradingumas, smalsumas, sugebėjimas formuluoti naujas idėjas, naujovių ir permainų pomėgis);
- ❖ apskaičiuota rizika (gebėjimas dirbti ir priimti sprendimus, savo galimybių įvertinimas);
- ❖ veržlumas ir ryžtingumas (sugebėjimas pasinaudoti gyvenimo duotomis galimybėmis, tikėjimas, kad pats esi savo likimo kalvis).
- ❖ savikontrolė – pasitikėjimas savimi, atsakomybė už savo veiksmus, disciplina;
- ❖ verslo plėtrai svarbu energingumas, emocionalumas, gebėjimas dirbti protinį ir fizinį darbą, gebėjimas dirbti daug;
- ❖ neapibrėžtumas – gebėjimas prisiimti iš anksto žinomą riziką ir verslo neapibrėžtumą, neapibrėžtumo toleravimas. (Čiburienė, Guščinskienė, 2009, p. 64).

Krueger, Brazeal asmenis su aukštesniu verslumo potencialu apibūdina kaip asmenis, kurie nebijo rizikuoti, dirba esant neapibrėžtoms sąlygoms, suderina ir valdo kapitalą, yra inovatyvūs visose gyvenimo srityse ir yra motyvuoti siekti verslo rezultatų (Zeffane, 2012).

Down, Warren, remdamiesi filosofų (Foucault, 1982; Taylor, 1989; Dennet, 1993) ir sociologų (Giddens, 1991; Jenkins, 1996) darbais, teigia, kad verslumo identitetas neslypi asmenybėje, bet susidaro per sąveiką tarp individo, visuomenės ir kultūros. Jie neigia, kad socialinis identitetas yra asmenybės bruožas. Anot jų, tai procesas, kai įgaunamas šis identitetas socialiai sąveikaujant su kitais (Down, Warren, 2008). Tai papildo ankstesnę nuomonę, kad verslumas neturėtų būti laikomas kaip asmens bruožas, o jis turi būti suprantamas kaip procesas: sprendimas įkurti įmonę, įmonės įkūrimas ir įmonės eksploatacija. Toks procesas neturi aiškių pradžios ir pabaigos ribų (Peeverelli, Song, 2012).

Gartner (1990) norėdamas sukurti bendresnį verslumo sąvokos apibrėžimą, atliko tyrimą. Jis 45 akademikų, verslo lyderių ir politikų paprašė apibūdinti, ką jų supratimui reiškia verslumo sąvoką. Iš

gautų apibūdinimų jis sudarė 90 verslumo požymių. Atlikus faktoriinę analizę, buvo išskirtos 8 veiksmų grupės, kurias tyrėjas prašė įvertinti ir respondentų pakomentuoti. Šios veiksmų grupės yra: verslininkas, inovacijos, organizacijos kūrimas, vertės kūrimas, pelnas, augimas, unikalumas ir savininko valdomas.

Žemiau pateiktame paveiksle (3 pav.) vaizduojami dažniausiai literatūroje sutinkami veiksniai, kuriais yra apibūdinamas verslumas.

Šaltinis: sudaryta pagal Coulter, 2003

3 pav. Verslumo sampratos veiksniai

Nors verslumo sąvoka pasižymi apibrėžimų įvairove bei skirtingais požiūriais, tačiau dauguma verslumo apibrėžimų turi bendrų akcentų:

- ❖ galimybių identifikavimas ir realizavimas;
- ❖ naujovės;
- ❖ įmonės ar organizacijos įkūrimas.

Esminis verslumo bruožas yra inovatyvių galimybių atpažinimas ir išnaudojimas. Verslininko veikla yra vykdoma siekiant pelno ir užsibrėžtų tikslų, naudojant ribotus išteklius, todėl tokia veikla yra susijusi su rizika, kurią verslininkai patiria.

Taigi, ištyrus verslumo sampratą, galima teigti, kad verslumas neturi vienintelio apibrėžimo. Mokslininkai sąvoką apibrėžia skirtingai, labiausiai skiriasi verslumo suvokimas vertinant skirtingais istoriniais laikotarpiais. Verslumas apibūdinamas žmogaus savybių, vertybių, požiūrio, gebėjimų kontekste, siekiant įkurti nuosavą verslą. Lietuvių ir užsienio autorių apibrėžimai gali būti sugrupuoti į tris kategorijas: verslumas kaip veikla; verslumas kaip procesas; verslumas kaip bruožų visuma. Remiantis šiuolaikiniais apibrėžimais, verslumo pagrindinis skiriamasis bruožas yra inovatyvumas bei naujovėmis grįsto verslo veikla.

1.3 Jaunimo verslumo samprata ir teoriniai aspektai

Jaunimo verslumo skatinimo 2007 – 2011 m. programoje jaunimo verslas apibrėžiamas, kaip jaunimo verslumo išraiška, kai jauni žmonės įsteigia verslo organizaciją arba užsiima kita ekonomine veikla, apibrėžta Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo antrame straipsnyje.

Jaunimo verslumas ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijoje bei integruojamų programų gairėse tik papildytas jauno žmogaus požiūriu, žiniomis, kurios leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę: tiek socialinę, tiek ekonominę; ir veiksmai, nukreipti išnaudoti šią galimybę (Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa 2007 – 2011 m.)

Čiburienė, Guščinskienė (2009, p. 63) jaunimo verslumą siūlo analizuoti plačiąją ir siaurąją prasmėmis. Jaunimo verslumas plačiąja prasme – tai jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę), ir veiksmai, skirti šiai galimybei panaudoti. Siaurąja prasme verslumas apibūdinamas kaip pridėtinės vertės kūrimas.

Jaunų asmenų verslumas ir savęs įdarbinimas (self – emplyment) išsivysčiusiose šalyse gali būti naujų darbo vietų ir ekonominio dinamiškumo šaltinis. Jis gali pagerinti jaunimo pragyvenimo šaltinį ir ekonominį nepriklausomumą. Jauniems žmonėms neformalioje ekonomikoje mikro – verslininkystė yra alternatyvus būdas sugeneruoti pajamas, kuris suteikia jiems pasitikėjimo savimi. Tai inovatyvus būdas uždirbti pragyvenimui ir savimi pasirūpinti.

Nors jauniems žmonėms ir trūksta patirties bei įgūdžių, tačiau jie gali būti mažiau sąlygoti praeities patirties ir atviresni naujovėms. Pereinamosios ekonomikos šalyse jaunų verslininkų pranašumas yra tai, kad jie gimę ekonomiškai ir socialiai naujoje sistemoje, todėl įkūnija naujas rinkas ir inovacijoms palankias institucijas. Inovatyvių idėjų ir elgesio susiejimas, ypač smulkiose ir vidutinėse įmonėse, gali vesti į diversifikaciją, lankstumą ir prisitaikymą bei paskatinti pozityvų kūrybinės destrukcijos procesą, kurį Joseph Schumpeter apibūdino kaip reikšmingą ekonomikos plėtojimąsi (Blokker, Dallago, 2008).

Jauni verslininkai gali būti grupuojami į tam tris kategorijas, atsižvelgiant į tai, dėl kokių priežasčių jie imasi verslo (Shoof, 2006):

- ❖ ***Ekonomiškai orientuoti verslininkai.*** Privataus kapitalo įmonėms pagrindinis siekiamas veiklos rezultatas yra pelnas ar turto kūrimas. Dauguma jaunų verslininkų būtent dėl šios priežasties užsiima verslininkyste.
- ❖ ***Socialiniai orientuoti verslininkai.*** Socialinis verslumas naudojasi verslininkystės veikla tam, kad sukurti socialinę vertę, o turto kūrimas yra tiesiog priemonė tikslui pasiekti ir priemonė, skirta išmatuoti vertę. Kaip teigia Dees (2001), socialiniams verslininkams į socialinę misiją orientuotas vertės kūrimas tampa centriniu kriterijumi. Tačiau pabrėžtina, kad socialinės įmonės skiriasi nuo tradicinių ne pelno siekiančių ar labdaros institucijų. Socialinės įmonės susikoncentruoja į inovatyvius būdus spęsti socialines problemas, siekia finansinio savarankiško tvarumo ir nepriklausomybės nuo valdžios, užsibrėžia aiškius veiklos tikslus ir taiko vadybos įgūdžius efektyvumui pasiekti. Priešingai nei verslininkai, siekiantys vien ekonominės naudos, socialiniai verslininkai stipriai trokštą pakeisti ir pagerinti visuomenę. Jų motyvacija dažnai pagrįsta altruizmu, poreikiu būti socialiai atsakingiems bei ištikimiems savo įsitikinimams ir vertybėms, ir ilgalaikiu susidomėjimu vietine ekonomika, aplinka ir bendruomene (Schoof, 2006).
- ❖ ***Visuomeninis verslumas.*** Turėdamas tas pačias charakteristikas, kaip ir ekonominis verslumas (rizikos prisiėmimas, inovacijos, išteklių didinimas ir kt.), jis turi kitus tikslus ir motyvus. Visuomeniniai verslininkai neužsiima verslu vien tik dėl finansinių motyvų, bet jie yra ir socialiai orientuoti. Visuomeninis verslumas vyksta viešųjų institucijų viduje ir padeda joms tapti labiau atskaitingomis jų klientams, vartotojams ir bendruomenei.

Hillman teigia, kad kiekviename žmoguje slypi talentas, kūrybiškumas ir verslumas, kurie atsiskleidžia, jei tam sukuriama palanki aplinka: kuo mažiau galimybių atskleisti potencialą, tuo mažiau žmonės yra motyvuoti tobulėti (Sharma, 2011).

Jauni žmonės remiasi įvairiais asmeniniais motyvais ir priežastimis kada nusprendžia imtis nuosavo verslo: noras būti pats sau bosas, būti labiau nepriklausomam ir lanksčiam, siekti naujų darbo galimybių, siekti naujų iššūkių, užsidirbti pinigų (ar tapti turtingam), realizuoti idėjas, įgauti reputacijos ir susieti aistrą du darbu (kad gyvenimo kokybė būtų geresnė), tęsti šeimos tradicijas. Galiausiai, jaunų žmonių individualios stiprybės ir įgūdžiai yra esminiai motyvai, skatinantys imtis nuosavo verslą (Gordon et al, 2009).

Prunskus (2003) išskiria labai įvairias paskatas imtis verslo: saviraiškos poreikį, norą praturtėti, siekimą būti savarankišku, norą parodyti savo sugebėjimus, susikurti sau darbo vietą, įgyvendinti savo idėjas.

Globalios verslumo stebėsenos (angl. The Global Entrepreneurship Monitor) tyrimas jaunimo verslumą išskiria į dvi grupes – galimybių motyvuotą verslumą ir ekonominio būtinumo motyvuotą verslumą. Praktiškai sunku atskirti šiuos verslumo tipus, nes motyvai dažnai tarpusavyje susipina.

Verslumas, paskatintas ekonominio būtinumo. Kada nėra kitų alternatyvų pajamų generavimui arba pragyvenimui, jaunimas imasi nuosavo verslo. Pasak Globalios verslumo stebėsenos tyrimo, ekonominio būtinumo verslumo lygis šalyje yra susijęs su tokiais veiksniais, kaip: skurdas, žemos mokestinės pajamos (vertinant procentais nuo BVP), žemesnis išsilavinimo lygis, aukštas pajamų nelygybės lygis ir žemas socialinio saugumo lygis, kai egzistuoja poreikis prisidėti prie šeimos biudžeto. Būtent dėl to jaunimas besivystančiose ir žemų pajamų šalyse linkęs pradėti verslą dėl ekonominių priežasčių.

Galimybių paskatintas verslumas, priešingai nei ekonominio būtinumo paskatintas verslumas, reiškia verslumą, kuris yra troškimų siekti verslo galimybių rezultatas, o ne vienintelis pasirinkimas pajamų generavimui ir pragyvenimui. Galimybių verslumo lygis yra susijęs su tikėjimu, kad turimi įgūdžiai pradėti verslą, identifikavimu verslo galimybių, ir dideliu verslo angelų investicijų ir paramos aktyvumu. Todėl galimybių verslumas labiau dominuoja aukštų pajamų šalyse (Schoof, 2006).

Vertinant įsitraukimo į ankstyvosios stadijos verslias veiklas priežastis, galima teigti, kad Lietuvoje dažnesnis verslumas siekiant pasinaudoti galimybėmis: dėl galimybių į verslo veiklą įsitraukia 49 proc. vyrų ir 44 proc. moterų, iš būtinybės – 29 proc. vyrų ir 27 proc. moterų (UAB „PricewaterhouseCoopers“ ataskaita, 2012).

Gordon et al. (2009) teigimu, yra tam tikri veiksniai, nuo kurių priklauso būsimųjų verslininkų susidomėjimas verslumo galimybėmis, šie veiksniai veikia kaip stimulatoriai. Autoriai išskiria šiuos veiksnius:

- ❖ kapitalo formavimas – kapitalo prieinamumas verslininkams pradėdant naują verslą;
- ❖ verslumo plėtojimo programos – valstybės remiamos programos verslumui plėtoti;
- ❖ mokymo sąlygos – adekvataus mokymo sąlygų prieinamumas;
- ❖ palanki aplinka – pertvarkyti mokslinį ir techninį plėtojimą į ekonomiškai įgyvendinamus projektus;
- ❖ papildomas suderinimas – stiprus ryšys tarp verslo ir tyrimų, ar lengva transformacija iš technologijų į rinką;
- ❖ idealus klimatas naujovėms – skatinti ir plėtoti verslumo veiklą.

Tačiau Mahmood stimuliuojančius veiksnius vertina per asmeninę individo patirtį, ir remdamasis atliktais tyrimais, teigia, kad šeima, išsilavinimas, asmeninės vertybės, darbo patirtis, motyvacija, autoritetai ir paramos sistema yra pagrindiniai veiksniai, nuo kurių priklauso asmenų susidomėjimas verslumu. Nepriklausomybės troškimas, iniciatyvos turėjimas, galimybė reaguoti greitai į

besikeičiančią aplinką ir atsidavimas darbui yra taip pat svarbūs. Šie veiksniai gali būti sugrupuoti į grupes: asmeniniai, socialiniai, kultūriniai, politiniai ir ekonominiai.

Heeboll (1995) nurodo tokius veiksnius, kurie yra verslo iniciatorių motyvacija ir veiklos stimulai: stiprus poveikis laisvai daryti taip, kaip jis arba ji pati nori; džiaugsmas kurti; poreikis matyti konkrečius savo veiklos rezultatus; ekonominė nauda; nerimas dėl dabartinio darbo; stimuliavimas, kai atliekamos iššaukiamos ir rizikingos užduotys; įsijautimas į verslininko vaidmenį; poreikis vadovauti kitiems; poreikis pačiam sau ir kitiems įrodyti savo išmanymą; potraukis dominuoti (Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje, 2009, p. 46).

Neskaitant motyvų, nulemtų dėl gyvenimo sąlygų, jaunų verslininkų motyvai dar gali būti susiję su jų asmeninėmis pažiūromis, pasirinkimais, siekiais ir jų individualiu materialiniu interesu bei individualiomis asmenybės stiprybėmis ir įgūdžiais.

Tyrimai, atlikti skirtingose šalyse, parodė, kad jauni verslininkai skiriasi pagal amžių. Chigunta (2002) pasiūlė pagal amžių jaunus verslininkus grupuoti į tokias kategorijas:

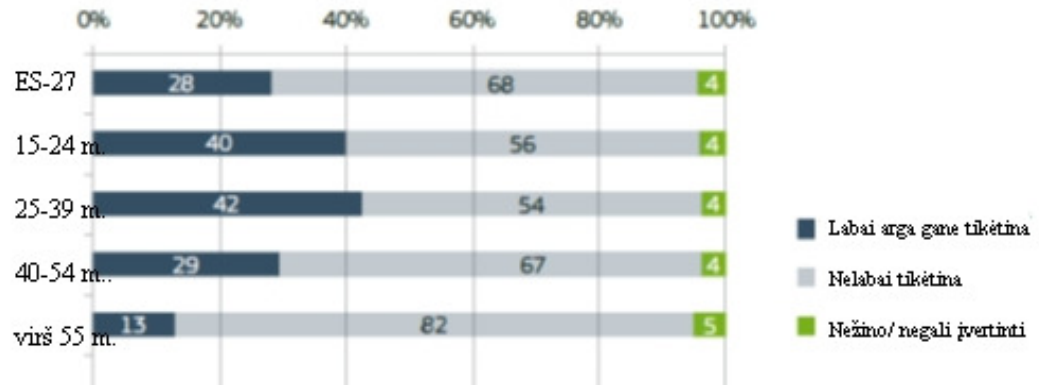
Prieš-verslininkai (angl. pre-entrepreneurs). Amžius nuo 15 iki 19 metų. Tai formavimosi stadija. Šios amžiaus grupės žmonės yra tarpinėje stadijoje tarp saugumo namie ir mokslo įstaigoje ir darbovietės. Kaip Curtain (2000) pastebi, daugumai jaunų žmonių perėjimas iš mokymosi veiklos į darbo rinką nėra tik vienas žingsnis, paliekant mokslo sistemą ir įeinant į darbo pasaulį, o tai yra sudėtingas procesas, apimantis daug iššūkių.

Jaunieji verslininkai (angl. budding entrepreneurs). Amžius nuo 20 iki 25 metų. Tai augimo stadija. Jaunimas jau turi šiek tiek patirties, įgūdžių ir kapitalo, leidžiančių jiems patiems turėti nuosavą įmonę. Dažnai jie susiduria su pasirinkimo problema: likti nedidelės apimties veikloje ar išeiti už mažo verslo ribų ir valdyti didesnes įmones.

Kylantys verslininkai (angl. emergent entrepreneurs). Amžius nuo 26 iki 29 metų. Su vertinga patirtimi versle, kylantys verslininkai turi aukštesnį brandos lygį negu jaunesni asmenys. Todėl labiau tikėtina, kad jie valdys perspektyvesnes įmones negu jaunesni asmenys (Schoof, 2006).

2009 metais Europos Komisijos Eurobarometras atliko tyrimą Europoje ir kituose industrinėse šalyse, kurio tikslas buvo sužinoti asmenų pažiūras dėl savęs įdarbinimo ir naujų įmonių kūrimo. 28 proc. asmenų Europos Sąjungoje svarsto galimybę imtis nuosavo verslo per ateinančius 5 metus. Šis rodiklis yra žemesnis nei JAV ir Kinijoje, kur atitinkamai 36 proc. ir 49 proc. žmonių svarsto galimybę imtis nuosavo verslo (Policy Brief on Youth Entrepreneurship, 2012). Daug tyrimų rodo, kad europiečiai apskritai linkę dirbti įmonėje (kažkam kitam) negu pradėti savo nuosavą verslą. (Jones, Nummela, 2008). Pasak gana optimistinių Tarptautinės jaunimo verslo organizacijos (angl. Youth Business International) skaičiavimų, pasaulyje bent 20 procentų iš maždaug 300 mln. bedarbių, įskaitant ir jaunus bedarbius (18 – 30 metų) turi potencialo tapti verslininkais, bet tik 5 procentai jais tampa (Jones, Nummela, 2008).

Ištirta, kad pažiūros dėl galimybės imtis savarankiško darbo Europos Sąjungoje mažėja su amžiumi. Dvi grupės jauniausių asmenų (15 – 24 ir 25 – 39 metų) turi didžiausią susidomėjimą savarankišku darbu, atitinkamai 40 ir 42 proc. Tuo tarpu 40-54 m. ir vyresnių nei 55 m. žmonių amžiaus grupių susidomėjimas verslu yra atitinkamai 29 ir 13 proc. Tai patvirtina, kad jaunesnė grupė populiacijos gali pasiūlyti didžiausią potencialą verslumui.

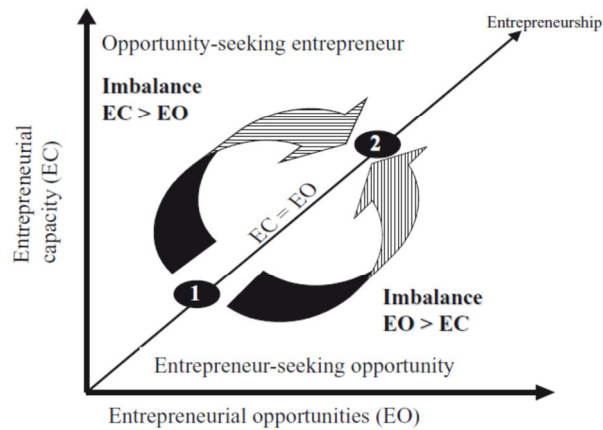

Šaltinis: Adaptuota pagal Policy Brief on Youth Entrepreneurship, 2012, p.6

4 pav. Galimybės užsiimti savarankiška ekonomine veikla pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Andersson (2010) teigimu, verslumo veikla klesti, kai susiduria verslumo kompetencija ir verslumo galimybės. Disbalansas tarp šių veiksnių slopina verslumo veiklos lygį. Tam, kad tinkamai būtų galima išnaudoti galimybes, individualus atsidavimas ir gebėjimai yra svarbiausios sąlygos. Atsidavimas reiškia motyvaciją, o gebėjimai reiškia verslumo bruožus. Taigi verslumo kompetencija apima motyvus ir bruožus.

Verslumo galimybės susideda iš idėjų, pažiūrų ir veiksmų, kurie įgalina kurti ateities prekes ir paslaugas, kurioms dabartinė rinka dar neegzistuoja. Tuo tarpu verslumo kompetencija susideda iš motyvų ir verslumo bruožų. Motyvai yra: savarankiškumas, pasitikėjimas savimi, autonomijos, nepriklausomumo buvimas ir rizikos prisiėmimas. O bruožams autorius priskiria lyderystę, atvirumą ir smalsumą, kuris stimuliuoja inovacijas ir mokymąsi, naujos vertės sukūrimą, organizacinės kompetencijas, lankstumą, santykių užmezgimo įgūdžius, galimybę įtikinti kitus (darbuotojus, investuotojus, tiekėjus).

Šaltinis: Andersson, 2010, p. 133

5 pav. Verslumo kompetencija ir galimybės

Verslumo augimas yra lemiamas trejų veiksmų:

- ❖ verslumo kompetencijos plėtojimo;
- ❖ verslumo galimybių ugdymo ir identifikavimo;
- ❖ pusiausvyros lygio tarp verslumo kompetencijos ir galimybių (Andersson, 2010).

Nors jauni žmonės ir vyresni asmenys turi panašius motyvus pradėti verslą, jie dažnai turi skirtingus požiūrius ir įkuria skirtingo tipo verslą. Jauni verslininkai dažniausiai įkuria mažas įmones. Jaunų žmonių verslas taip pat labiau susitelkęs tose srityse, kur yra žemi patekimo į rinką barjerai ir reikia mažesnio kapitalo. Be to, jauni asmenys linkę susitelkti siauresnėse produktų linijose. Atitinkamai, daug jaunų verslininkų susitelkia ties vietinėmis rinkomis dėl to, kad pažįsta tas rinkas ir todėl, kad jiems trūksta žinių apie kitų rinkų galimybes ir kaip jomis pasinaudoti (Chigunta, 2002). Tačiau jie yra atviresni tarptautinei veiklai nei vyresnio amžiaus žmonės (Cassia et al., 2011).

Pati populiariausia verslo forma, kurią pasirenka jaunimas, yra individuali veikla (angl. own-account self-employment). Tokia verslo forma yra pagrindinė varomoji jėga užimtumo kūrimui. Tačiau kitos verslo formos, tokios kaip dalinis verslumas (angl. part-time entrepreneurship) ir kooperatinis verslumas (angl. cooperative entrepreneurship) gali padėti pasiekti kitus tikslus, tokius kaip socialinis aktyvumas. Dalinis savarankiškas darbas gali būti patrauklus jauniems verslininkams, nes jis gali suteikti perėjimą į savarankišką darbą kol jaunimas dar studijuoja ar turi ne nuosavą įmonę. JAV duomenys rodo, kad 5,5 proc. JAV jaunų žmonių po vidurinio išsilavinimo dirba savarankišką darbą, nes jis suteikia galimybę sumokėti už studijas (ACE, 2006). Tai gali būti patrauklus būdas pereiti į nuosavo verslo kūrimą ateityje, nes tai reikalauja mažiau kapitalo ir žlugimo atveju pasekmės yra švelnesnės. Ne pilno etato savarankiškas darbas taip pat suteikia galimybę patirti kaip reikia valdyti verslą (Jungtinės Tautos, 2011).

Atsižvelgiant į tai, kad daug jaunų žmonių imasi tokio verslo, kuris yra su žemais įėjimo į rinką barjerais, nestebina tai, kad daug verslų, valdomų jaunų žmonių, nebūtinai auga, išlieka ar teikia pastovias pajamas. Jaunimo verslas turi mažesnius išlikimo rodiklius (Praag, 2003). Tačiau jaunų žmonių verslas turi daugiau augimo potencialo negu tas, kuris priklauso vyresnio amžiaus žmonėms. Tarp verslo, kuris išliko tris metus, tie, kurie buvo valdomi asmenų iki 30 metų amžiaus, vidutinis augimas buvo 206 proc.. Tai beveik dvigubai didesnis rodiklis nei valdomas tų žmonių, kuriems virš 40 m. (114 proc.). Tai rodo, kad jaunų žmonių verslo įmonėms būdinga didesnė rizika ir didesnis atlygis.

Taigi, išanalizavus jaunimo verslumo teorinius aspektus, galima teigti, kad verslo ir jaunimo verslumo sąvokos yra gana panašios. Jaunimo verslumas dažniausiai autorių apibūdinamas kaip ekonominė veikla, kuria užsiima jauni asmenys. Priežastys, todėl jauni asmenys nusprendžia imtis nuosavo verslo ar patys save įdarbinti, yra labai įvairios, kaip, pavyzdžiui, noras būti nepriklausomam ir savarankiškam, savo idėjų realizavimas, ekonominė nauda. Apibendrintai autoriai išskiria tris priežasčių grupes: dėl ekonominių, socialinių arba visuomeninių motyvų. Labiausiai jaunų verslininkų motyvai skiriasi atsižvelgiant į šalių ekonominę situaciją, kadangi yra išskiriami du esminiai motyvai – verslumas, paskatintas ekonominio būtinumo ir verslumas, paskatintas galimybių. Lietuvoje dažnesnis verslumas siekiant pasinaudoti ekonominėmis galimybėmis.

1.4 Jaunimo verslumo galimybes neigiamai veikiantys veiksniai

Ankstesniame skyriuje aptarėme motyvus, skatinančius jaunus žmones imtis verslo. Realybė yra ta, kad būsimi verslininkai patiria daug iššūkių ir kliūčių, kai nusprendžia imtis nuosavo verslo. Šiame skyriuje bus išanalizuotos priežastys, kurios sumažina jaunimo susidomėjimą verslumu.

Jauno žmogaus požiūris į aplinką pradedamas formuoti jau vaikystėje, o pirmieji formuojantys asmenys – tėvai ir mokytojai. Kadangi Lietuva iki 1991 m. priklausė Sovietų Sąjungai, joje egzistavo socializmas, todėl buvo skatinamas neigiamas požiūris į kapitalizmą, verslą ir verslumą. Todėl dažnai jaunimas yra nepakankamai informuotas apie verslumo galimybes arba netgi jaunų žmonių suvokime suformuojamas neigiamas socialinis požiūris į verslumą, to pasekmė – nedidelis jaunų žmonių susidomėjimas verslo veikla.

Jauniems žmonėms trūksta žmogiškojo, finansinio ir socialinio kapitalo, lyginant su vyresniais asmenimis. Jaunesni asmenys turi mažiau vadybinės ar ankstesnio verslo patirties, todėl jiems trūksta įgūdžių, reikiamų verslui pradėti. Tikėtina, kad jauni žmonės turi ribotus verslo ryšius ir su verslu susijusį socialinį kapitalą. Taip pat jauni žmonės yra socialiai skurdesnėje padėtyje – ne tik dėl to, kad jie turi mažiau asmeninių santaupų, bet jiems yra sunkiau nei vyresniems asmenims gauti išorinių

finansavimo šaltinių, įskaitant ir paskolas. Bankai taiko daug parametru, vertindami paskolos siūlymą: atsižvelgia į kredito istoriją, ankstesnio verslo veiklą ir įkeičiamą turtą, todėl tikėtina, kad jaunesnių žmonių padėtis šioje situacijoje bus prastesnė.

Jaunimo verslumu didėti trukdo šie veiksniai:

- ❖ socialines ir kultūrinės pažiūros;
- ❖ verslumo ugdymo trūkumas;
- ❖ verslo parama (ir infrastruktūra);
- ❖ netinkamos reguliavimo sąlygos;
- ❖ finansavimo šaltinių prieinamumas (Poter, 2008; Schoof, 2006).

Pretorius, Shaw (2004), teigia, kad finansinių lėšų trūkumas yra vienas iš esminių suvaržymų, trukdančių jaunimui įkurti verslą.

Socialiniai ir kultūriniai faktoriai taip pat turi įtakos jaunimo verslumui. Chigunta (2002) teigia, kad dauguma jaunų žmonių neinformuoti apie vyriausybės programas, padedančias jauniems verslininkams. Mass, Herrington (2006) pritaria nuomonei, kad daug jaunų asmenų neturi pakankamai žinių apie vyriausybės programas ir to pasėkoje jauni žmonės, turintys potencialo pradėti verslą, mano, kad nėra jokios vyriausybės paramos.

Kazela (2009) teigia, kad dar viena priežastis, kliudanti sėkmingai įkurti verslą, yra nenoras prisiimti rizikos. Nesėkmės baimė ir suvaržymai užkerta kelią žmonėms, turintiems idėjų, įgyvendinti jas ir išdrįsti pereiti į konkurencinį etapą. Daug jaunų žmonių tampa vengiančiais rizikos, dėl jų socialinės aplinkos (Fatoki, Olufunso, 2010).

Herrington, Wood (2003) „Globaliniame verslumo priežiūros pranešime“ pabrėžė, kad išsilavinimo ir praktikos trūkumas mažina verslumą. Teigiama, kad mokymo programos nepakankamai ugdo verslumo pažiūras ir įgūdžius (Fatoki, Olufunso, 2010). Tokios nuomonės laikosi ir Potter (2008), kurio nuomone, mokymo programos paruošia studentus būti samdomais darbuotojais (Policy Brief on Youth Entrepreneurship, 2012).

Todėl universiteto absolventų susidomėjimo ir nesugebėjimo įsitraukti į verslumo veiklą trūkumas sparčiai tampa globaline problema (Globalinis verslumo stebėsenos tyrimas, 2011).

Yaghoubi (2010) ir Lekoko (2011) tyrimų išvados identifikuoja keturis didelius trūkumus, susijusius su universitetų dabartiniais mokymo metodais. Šios kliūtys prisideda prie skurdaus susidomėjimo verslumu. Jos aptariamos žemiau (Shambare, 2013):

Netinkamos studijų programos ir jų turinys. Studijų programos bet kurioje švietimo sistemoje privalo būti suderintos su ekonomine realybe šalyje. Aukštasis išsilavinimas privalo prisidėti prie verslininkų skaičiaus augimo. Mažų ar individualių įmonių lygyje mokymo programos turi būti tinkamos paruošti studentus, kad šie įgytų praktinių verslumo įgūdžių (Ebewo, Shambare, 2012). Realybė ta, kad absolventai ne tik blogai paruošti verslo veiklai, jie dažnai net nepakankamai

kvalifikuoti darbo rinkai (Sowetan, 2012). Tai rodo netinkamą mokymo turinį verslumo ugdymo srityje. Todėl tokiomis sąlygomis, kur absolventams trūksta verslo valdymo įgūdžių, jie nebus motyvuoti užsiimti verslumu.

Netinkami mokymo metodai. Nors mokymo turinys yra svarbus, mokymo metodai lygiai taip pat svarbūs. Mokymo metodai sąlygoja studentų susidomėjimo lygį (Shambare, 2011). Skatindami aktyvesnį aukštąjį mokymąsi, universitetai turėtų taikyti mokymo metodus, kurie leistų taikyti praktiškai išmokus dalykus, taip pat ugdytų holistinį įgūdžių vystymą. Verslumo prasme tai susiję su teorinių ir praktinių verslo aspektų mokymu (Strydom, Adams, 2009). Efektyvūs mokymo metodai tai ne formulių kartojimas iš vadovėlių – jie įgalina studentus plėtoti laisvą ir kūrybišką mąstymą žinių ir teorijos taikymo realiame pasaulyje. (Massad, Tucker, 2009).

Verslumo paramos trūkumas. Nepaisant paramos naujų įmonių kūrimui, daug universitetų tai įgyvendina netinkamai. Todėl studentams nesuteikiama efektyvia universitetų parama (Greve, 1995).

Apibendrinus galima teigti, kad jaunimo verslo galimybės neigiamą poveikį turi veiksniai, priklausantys nuo išorinės ir vidinės aplinkos. Prie vidinės aplinkos veiksnių galėtume priskirti vidinės motyvacijos trūkumą ir asmeninių savybių, būdingų būsimiems verslininkams, trūkumą. Verslumo galimybes neigiamai veikia ir išorinės kliūtys – visuomenės neigiamos pažiūros į verslumo veiklą, netinkamai plėtojama verslo infrastruktūra. Dauguma autorių prie neigiamų veiksnių priskiria netinkamą verslumo ugdymą ir su tuo susijusius veiksnius – atotrūkį tarp teorinių ir praktinių žinių, praktinio rėmimo trūkumą.

1.5 Jaunimo verslumo galimybės

1.5.1 Bendrieji jaunimo verslumo galimybių aspektai

Jaunimo verslumo galimybės priklauso nuo to, kaip skatinamas verslumas. Verslumo skatinimas – tai verslo procesų aiškinimas, populiarinimas bei verslo žinių sklaidimas visuomenėje, skatinant žmonių potraukį kurti privatų verslą ir suteikiant jiems galimybes imtis nuosavo verslo.

Verslumo galimybių plėtojimui Europos Sąjungoje ir tarptautinėse organizacijose skiriama daug dėmesio. Tai matoma per daug veiklų ir iniciatyvų įvairiuose valdžios lygiuose Europos Sąjungoje, nacionalinėse, regioninėse ir vietinėse valdžios institucijose. Šios pastangos apima palankios reguliavimo struktūros kūrimą, verslo paramos infrastruktūros plėtojimą, kuri remtų informacijos įsisavinimą ir žinias, reikalingas verslumui.

Europos Tarybos Jaunimo strategijos siekis 2010 – 2018 m. laikotarpiui sukurti daugiau ir geresnes galimybes jaunimui, verčia ieškoti moksliskai pagrįstų būdų ir priemonių, skirtų verslumo skatinimui ir jaunimo ekonominiam aktyvumui. Strategija pabrėžia, kad vienas iš pagrindinių vaidmenų, kovojant su socialinėmis, ekonominėmis, demografinėmis, kultūrinėmis, aplinkos ir technologijų problemomis, su kuriomis susiduria jos piliečiai Europos Sąjungoje, krenta jaunimui ant pečių.

Verslumo galimybės priklauso nuo verslumo skatinimo priemonių, apimančių įvairias sferas, kokybės ir suderinamumo. Tai yra nuo:

- ❖ ugdymo (formaliose ir neformaliose sistemose) – verslumo įtraukimo į visas mokymo programas ir į visą gyvenimą trunkantį mokymąsi;
- ❖ žinių trikampio (švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų);
- ❖ finansų mechanizmų (paramos, kreditų);
- ❖ politikos – atsakingų ir realybės jausmo nepraradusių politinių lyderių;
- ❖ bendradarbiavimo tinklų – stambios įmonės, kaip kūrėjai ir verslumo dvasios puoselėtojai;
- ❖ informacinių technologijų;
- ❖ verslumo situacijos ir verslumo skatinimo stebėsenos – valdymo, vertinimo, kontrolės.

2005 m. Ūkio ministerija organizavo tikslinių grupių – jaunimo, moterų – ugdymo būdų analizę. Jos išvados patvirtina, kad jaunimo verslo galimybės priklauso nuo finansinės paramos verslo pradžiai, skolinimosi politikos, paskolų išdavimo sąlygų, lengvatinių paskolų, mokestinių lengvatų.

Smallbone, Welter (2006) teigia, kad skatinant verslumą vienas iš pagrindinių tikslų yra sukurti dialogą ir bendradarbiavimą tarp valstybės ir verslo atstovų skirtinguose politikos lygiuose. Daugelyje šalių tai buvo įgyvendinta verslo atstovams dalyvaujant politikos kūrimo procese – jo įgyvendinime ir įvertinime. Visos aukščiau minėtos aplinkybės taikomos jaunimo verslumo skatinimui (Xheneti, 2007).

Europos Sąjungoje verslumas skatinamas tokiais būdais:

- ❖ komerciškai perspektyvios naujos įmonės, įskaitant jaunimo įsteigtas bendroves, priskiriamos įmonėms, kurios gali pasinaudoti teikiamomis geresnėmis finansavimo galimybėmis: pagal verslininkystės ir inovacijų programą taikant garantijų priemonę finansų tarpininkams suteikiamos garantijos mažų ir vidutinių įmonių suteiktoms paskoloms; pagal spartaus augimo ir novatoriškų mažų ir vidutinių įmonių priemonę teikiamas rizikos kapitalas;
- ❖ pagal jauniems verslininkams skirtą Erasmus programą Europos Sąjungos valstybių narių verslininkams, ketinantiems įsteigti arba neseniai įsteigusiems bendrovę, tiesiogiai suteikiamos lengvatos;
- ❖ Europos mikrofinansų nustatyta priemonė „Progress“ suteikia galimybes gauti mikrofinansavimą ir jo prieinamumą pažeidžiamoms grupėms priklausantiems asmenims,

ketinantiems įsteigti arba toliau plėtoti mažą įmonę (įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis);

- ❖ pagal Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą programą siūlomos konkrečios priemonės ir finansavimas kūrybingumui, konkurencingumui, užimtumui ir verslumui skatinti;
- ❖ pagal jaunimo strategiją „Investicijos ir galimybių suteikimas“ Komisija sudaro palankesnes sąlygas jaunimo organizacijoms ir kitiems su jaunimo verslumu susijusiems suinteresuotiesiems asmenims, atsižvelgdama į jų prioritetus jaunimo politikos ir kitose politikos srityse;
- ❖ programoje „Veiklus jaunimas“, pagal veiksmą „Jaunimo iniciatyvos“ numatytas mikrofinansavimas siekiant paremti jaunimo projektus, kurti ir įgyvendinti idėjas, skatinant jaunimo iniciatyvą ir kūrybingumą bei vystant jų verslumo įgūdžius. „Veiklus jaunimas“ skatina jaunimo pilietiškumą, lyderių ugdymą, jaunimo dalyvavimą nevalstybinių organizacijų veikloje, taip pat jaunimo savanorystę.
- ❖ verslumo ugdymas mokyklose. (Subačiūtė, 2011, p. 19).

Verslumo mokymas yra vienas iš esminių veiksnių, kuris gali paskatinti verslumą, plėtojant tam reikiamus įgūdžius ir žinias. Yaghoubi (2010) pastebėjo teigiamą ryšį tarp išsilavinimo ir verslumo propagavimo. Verslumo ugdymas ir lavinimas tris dešimtmečius yra Europos politikos darbotvarkėje. Verslumas šiandien apibūdinamas kaip pagrindinė kompetencija, kuri turi būti lavinama Europos ugdymo sistemoje (European Union, 2007).

2000-siais metais priimtos „Mažųjų įmonių chartijos“ veiklos programoje nurodoma, kad švietimo ir verslo bendradarbiavimas turi būti abipusis ir teikti tiesioginę naudą suinteresuotoms pusėms.

Henry (2003) akcentuoja skirtingus verslumo ugdymo tikslus:

- ❖ ugdyti verslumo iniciatyvą (didinti motyvaciją pradėti nuosavą verslą);
- ❖ suteikti reikalingų žinių verslo įsteigimui, valdymui ir plėtrai;
- ❖ suteikti gebėjimų įžvelgti rinkos galimybes ir jomis pasinaudoti (panaudojant esamas verslo įmones).

Pagrindiniai mokymo metodai galėtų būti:

- ❖ verslininkų ir studentų susitikimų organizavimas;
- ❖ vizitų į verslo įmones organizavimas;
- ❖ verslo angelų ir rizikos kapitalo fondų savininkų kvietimas.

Europos Komisijos 2003 m. „Verslumo skatinimo Europos Sąjungos žaliajoje knygoje“, apibrėžusioje verslumo sąvoką ir išskyrusioje aukštojo mokslo vaidmenį verslumo skatinimo procese 2004 m. vasario mėn. Komisijos priimtoje „Europos verslininkystės darbotvarkėje“ nurodomos tokios strateginės politikos kryptys (Stokaitė, 2012, p.142):

- ❖ verslininkiškos mąstysenos skatinimas;
- ❖ žmonių skatinimas tapti verslininkais;
- ❖ verslininkų parengimas plėtrai ir konkurencijai.

Viena iš pagrindinių Europos iniciatyvų „2020 – jaunimo judėjimas“ susitelkia į jaunimo nedarbą. Komisija neseniai išleido „Jaunimo galimybių iniciatyvą“ per kurią Europos socialinis fondas skirstys paramą profesiniam mokymui, stažuotėms, startuoliams (Europos Komisija, 2010a).

Kalbant apie verslumo skatinimą Lietuvoje, pažymima, kad jaunimo verslumo skatinimas ir plėtojimas Lietuvoje didžiąja dalimi formuojamas atsižvelgiant į Europos Sąjungos kryptis ir gaires. Remiantis Europos Sąjungos strateginiais dokumentais Lietuvoje įgyvendinamos kelios pagrindinės strategijos, nukreiptos į jaunimo verslumo skatinimą. Tarp svarbiausių strateginių dokumentų – Nacionalinė jaunimo politikos 2011 – 2019 metų plėtros programa, taip pat Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 metų programa (tai šiuo metu vienas svarbiausių tiesiogiai į jaunimo verslumo skatinimą orientuotų strateginių dokumentų). (UAB „PricewaterhouseCoopers“ ataskaita, 2012, p. 13).

Jaunimo įkuriamos įmonės dažnai būna smulkios arba vidutinės, kurioms suteikiama parama. Todėl atitinkama pagalba jaunimo veiklai ir plėtrai yra susijusi su parama smulkiam ir vidutiniam verslui.

Lietuvos Respublikoje parama mulkioms ir vidutinėms apima:

- ❖ mokesčių, rinkliavų lengvatas;
- ❖ finansinę paramą (lengvatines paskolas, paskolų draudimą, garantijų teikimą, dalinį ar visišką palūkanų dengimą, rizikos kapitalo investavimą, tam tikrų išlaidų kompensavimą, subsidijas darbo vietoms kurti);
- ❖ įmonių konsultavimą, mokymą, darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą ir perkvalifikavimą lengvatinėmis sąlygomis, verslo paramos įstaigų steigimą ir kita.

1.5.2 Finansinis skatinimas

2006 m. rugpjūčio 1 d. pagal Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymą, darbo ieškantiems ir siekiantiems savarankiško užimtumo asmenims sudarytos finansinės paskatos imtis nuosavo verslo. Labai maža ar maža įmonė, kurios steigėjas yra pradėjęs savo verslą buvęs bedarbis, per 36 mėnesius nuo įmonės įregistravimo dienos gali gauti paramą darbo vietai steigti.

Be to, siekdama padėti verslininkams išspręsti užstato problemą skolinantis iš banko verslui finansuoti, įsteigta UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA), o Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu „Dėl Žemės ūkio paskolų garantijų fondo“ buvo įkurta uždaroji akcinė bendrovė „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“.

Lietuvos kredito unijos vykdo Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamą projektą „Verslumo skatinimas“, pagal kurį teikiamos paskolos naujam verslui pradėti arba veikiančios (ne ilgiau kaip 1 metus) įmonės, verslininko veiklai plėtoti. Didžiausia paskolos suma – 86 tūkst. litų. Paskolos palūkanos – nuo 5,5 iki 9,5 proc., priklausomai nuo kintamų palūkanų VILIBOR dalies. Smulkią ir vidutinį verslo subjektams kompensuojama 95 proc. sumokėtų palūkanų, bet ne daugiau kaip 30 proc. paskolos sumos. Paskolos grąžinimo terminas – 2018 m. gruodžio 31 d. Prioritetiniai paskolų gavėjai yra: bedarbiai (per paskutiniuosius 12 mėn. iki prašymo suteikti paskolą pateikimo kredito unijai datos ne mažiau kaip 6 mėnesius registruoti teritorinėje darbo biržoje); neįgalieji (pateikę neįgaliojo pažymėjimą); jaunimas iki 29 metų; vyresni nei 50 metų asmenys.

Ūkio ministerija, Finansų ministerija taip pat įgyvendina ir kitas finansines priemones, kurios suteikia galimybę smulkioms ir vidutinėms įmonėms pasinaudoti lengvatinėmis paskolomis. Inicijuojami tokie projektai: „Mikrokreditai“, „Mažų kreditų teikimas I, II“ etapas, „Atviras kreditų fondas“, „Verslumo skatinimo fondas“.

Jaunieji verslininkai turi galimybę savo idėjas įgyvendinti pasinaudoję rizikos kapitalo fondų finansavimu. Taip finansuojamos įmonės, pasižyminčios dideliu augimo potencialu. Šiuo metu Lietuvoje veikiančios iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojami rizikos kapitalo fondai: KŪB „Lithuania SME Fund („BaltCap“), KŪB LitCapital I, bendrai investuojantys fondas „Verslo angelų fondas I“, „Creative Innovation Development“ (CID). Nuo 2012 m. liepos pagal JEREMIE iniciatyva įsteigtas 6 mln. eurų (20,72 mln. Lt) vertės „Practica“ pradinės stadijos rizikos kapitalo fondas. Šis fondas ne tik investuoja į perspektyvias verslo idėjas, bet ir įmonėms suteikia biuro patalpas ir padeda žengiant pirmuosius veiklos žingsnius. Į vieną verslą numatyta investuoti nuo 3 tūkst. iki 200 tūkst. eurų.

Tačiau pagrindinės finansinės priemonės, skirtos verslui plėtoti, nėra pakankamai patrauklios verslo pradžiai: mikrokreditavimo programa nesulaukia didelio dėmesio dėl santykinai aukštų vertinimo kriterijų ir sudėtingo administravimo, verslo krepšeliai nėra pakankamai lankstūs ir negali padengti svarbių pirminių investicijų, o investicijos į verslo plėtrą dėl didelių reikalavimų aktualios tik jau išvystytoms įmonėms. Visas verslumo skatinimo priemonių paketas nėra pakankamai nukreiptas į jaunimo užimtumo problemų sprendimą, jauni bedarbiai dažniausiai nėra išskiriami kaip priemonių tikslinė grupė ir jose dalyvauti turi menkas galimybes. (UAB „PricewaterhouseCoopers“, 2012, p. 79)

1.5.3 Verslo konsultavimas

Verslo paslaugų tinklą Lietuvoje sudaro 16 verslo informacijos centrų ir 5 verslo inkubatoriai, 10 mokslo ir technologijų parkų. Šios institucijos yra viešosios įstaigos, kurių steigėjas ir vienas iš dalininkų yra Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. Finansinė parama įstaigų verslo paslaugų

projektams teikiama iš Ūkio ministerijos Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialiosios programos lėšų (Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 metų programa, 2008, p.5)

Verslo inkubatorius – tai vienos apskrities, vienos ar kelių savivaldybių teritorijoje veikianti viešoji įstaiga, kuri inkubuojamiems ūkio subjektams lengvatinėmis sąlygomis nuomoja patalpas, techninę ir biuro įrangą, teikia verslo informacijos, konsultacijų, mokymo paslaugas. Pagrindinis verslo inkubatorių veiklos tikslas – remti pradedančius verslininkus, skatinti naujų darbo vietų kūrimą, sumažinti veikiančių įmonių veiklos riziką ir padėti įmonėms, turinčioms gerų verslo idėjų, bet finansiškai silpnoms, pasiekti tokį lygį, kai jos gali savarankiškai užsiimti ūkine komercine veikla ir konkuruoti rinkoje. Siekdami šio tikslo, verslo inkubatoriai vykdo tokią veiklą: nuomoja savo turtą (patalpas, biuro įrangą); teikia informacijos, konsultavimo, mokymo paslaugas ir organizuoja informacijos sklaidos renginius; teikia biuro (telefono, fakso, dokumentų rengimo, tekstų vertimo, dauginimo, internetinio ryšio ir pan.), reklamos paslaugas; rengia parodas, pristatymus, tarpininkauja ieškant finansinių rėmėjų, užsienio partnerių. Verslo inkubatorių patalpų, techninės ir biuro įrangos nuomos mokestis turi atitikti tos teritorijos ekonominę ir socialinę padėtį bei rinkos kainų lygį. Inkubuojamoms įmonėms, pradėjusioms veiklą verslo inkubatoriuje, pirmus trejus metus taikoma patalpų nuomos kainos nuolaida: pirmaisiais metais – 75 proc. nuomos mokesčio, antraisiais metais – 50 proc., trečiaisiais metais – 25 proc. (<http://www.lvpa.lt/Puslapiai/VersloInformacijosCentrai.aspx>).

Inkubuojamos įmonės veiklos verslo inkubatoriuje laikotarpis nustatomas sutartimi ir gali trukti iki penkerių metų. Lietuvoje šiuo metu veikia 7 verslo inkubatoriai: VšĮ Alytaus verslo inkubatorius, VšĮ Kauno technologijos universiteto regioninis mokslo parkas, VšĮ Kazlų Rūdos verslo inkubatorius, VšĮ Šiaulių verslo inkubatorius, VšĮ Telšių apskrities verslo inkubatorius, VšĮ Vilnios verslo inkubatorius, Ignalinos AE regiono verslo inkubatorius. (<http://www.lvpa.lt/Puslapiai/VersloInformacijosCentrai.aspx>).

Verslo informacijos centrai smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams ir fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą, nemokamai ar lengvatinėmis sąlygomis teikia verslo informaciją ir konsultacijas, organizuoja verslo informacijos sklaidos renginius bei mokymus, padeda rengti verslo planus, paraiškas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti, tarpininkauja ieškant verslo partnerių Lietuvoje ir užsienio šalyse ir kt. Daugelis tinklo įstaigų įgyvendina Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojamus projektus, dalyvauja įvairiose remiamose programose.

Pirmieji verslo informacijos centrai buvo įsteigti 1998 – 1999 m. šiuo metu Lietuvoje verslo informacijos centrų yra 42, iš jų 14 – turizmo ir verslo informacijos centrai. Verslo informacijos centras – tai vienos ar kelių savivaldybių teritorijoje veikianti viešoji įstaiga, kuri tos teritorijos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams ir fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą, lengvatinėmis sąlygomis teikia verslo informaciją ir konsultavimo paslaugas; organizuoja mokymus,

informacijos sklaidos renginius, įvairias verslumo skatinimo kampanijas, tarpininkauja ieškant verslo partnerių Lietuvoje ir užsienio šalyse. Verslo informacijos centrai taip pat atlieka įmonių registravimo procedūras; rengia verslo planus, kitą verslininkams reikalingą dokumentaciją; konsultuoja Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansavimo klausimais ir rengia paraiškas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti, teikia įvairias biuro paslaugas. (<http://www.lvpa.lt/Puslapiai/VersloInformacijosCentrai.aspx>).

Mokslo ir technologijų parkai remia taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinės plėtros darbus atliekančias įmones, stiprina mokslo ir verslo ryšius, padeda komercializuoti mokslinių tyrimų įstaigų veiklos rezultatus. Mokslo ir technologijų parkai teikia juose įsikūrusiems ūkio subjektams informaciją, konsultacijas, mokymus ir metodinę pagalbą technologiniams verslams vystyti bei inovacijoms plėtoti aktualiais klausimais, taip pat teikia paslaugas, susijusias su verslo patalpų bei įrangos nuoma. (<http://www.inovacijos.lt/index.php?123223897>)

1.5.4 Verslumo ugdymas

2003-2012 m. Valstybinėje švietimo strategijoje veiksmai, orientuoti yra verslumo skatinimą:

- ❖ pradinio ugdymo lygmenyje verslumas skatinamas integruojant jo ugdymą tiesiogiai į ugdymo programą arba plėtojamas per integraciją į nekonkrečias verslumui vystyti skirtas programas;
- ❖ pagrindinio ugdymo lygmenyje verslumas yra integruotas į privalomas tikslųjų ir socialinių mokslų pamokas bei specializuotas verslumo pamokas, kurios yra privalomas;
- ❖ vidurinio ugdymo lygmenyje verslumas ugdomas integruojant jo ugdymą į privalomas ir pasirenkamas pamokas;
- ❖ aukštesniame mokslo lygmenyje profesinio ugdymo institucijos integruoja verslumo mokymo programas visose specialybėse, o aukštesiose mokyklose ši praktika netaikoma.

2004 m. parengta Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, kurioje išskiriamos veiklos, kurios per švietimo programas siekia ugdyti mokinių verslumą ir ekonominį užimtumą. Dokumente pateikiama tiriamoji medžiaga apie švietimo sistemos situaciją.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu, numatyta parengti ir į vidurinio ugdymo, kolegijų ir universitetų mokymo programas įtraukti žinių apie verslą ir verslininkystę modulius. Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendino kelis projektus, susijusius su verslumo ugdymo diegimu į profesinį rengimą (PHARE fondo lėšomis į visas profesinio mokymo programas buvo integruotas ekonomikos ir verslo pagrindų kursas) ir verslumo ugdymo medžiagos leidimu (kartu su Britų taryba įgyvendinant projektą parengtas verslumo pradmenų vadovėlis). (Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa, 2008, p. 2).

Viena iš praktinio verslumo ugdymo metodikų – verslo praktinio mokymo firmos, kurios Lietuvoje pirmą kartą įkurtos 1993 metais, įgyvendinant Danijos Karalystės švietimo ministerijos ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos finansuotą projektą. 2006 – 2007 metais Lietuvoje veikė 48 Lietuvos verslo praktinio mokymo firmos 32 skirtingo tipo mokymo institucijose: universitetuose, kolegijose, profesinėse ir vidurinėse mokyklose. Dar viena praktinio verslumo ugdymo metodika – mokinių mokomosios bendrovės, kurios Lietuvoje pirmą kartą įkurtos 1994 metais. 2006 – 2007 metais veikė 76 tokios mokinių mokomosios bendrovės 60 – yje Lietuvos mokyklų. Lietuvos mokinių mokomosios bendrovės veikia 28 mokymo institucijose. (Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 metų programa, 2008, p. 3)

Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Ūkio ministerija, Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitos valstybės institucijos ėmėsi veiksmų verslumui skatinti, įgyvendinant Nacionalinę jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 m. programą.

Šioje programoje pažymima, kad Lietuvoje nėra visa apimančio požiūrio į jaunimo verslumo skatinimą, t. y. švietimo, darbo rinkos, žemės ūkio, profesinio orientavimo, smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo priemonės nėra suderintos taip, kad galėtų stiprinti viena kitos poveikį - valstybės institucijos dirba skirtingomis kryptimis. Jaunimo verslumas turi būti skatinamas nuosekliai: nuo švietimo, profesinio orientavimo iki konsultacijų. (Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 metų programa, 2008, p.3)

Kol kas yra pateiktos dvi tarpinės Nacionalinės jaunimo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 m. programos ataskaitos. Pagrindiniai atlikti veiksmai 2008 – 2010 m. parodyti 2 lentelėje. (Barščiūtė ir kt, 2012, p .2)

1 lentelė. Nacionalinės jaunimo ugdymo ir skatinimo programos rezultatai 2008 ir 2009 m.

2008 - 2009 m.	2010 m.
2009 m. parengti atnaujinti vidurinio ugdymo bendrųjų programų 11-12 klasėms projektai. Į VŠĮ „Lietuvos Junior Achievement“ programas 2008 - 2009 m.m. buvo įsitraukė daugiau kaip 250 mokyklų, mokėsi 20 000 mokinių.	Gautos 74 paraiškos norint gauti finansavimą, tačiau gavo 10 organizacijų, kurių projektams skirta 45 tūkst. Lt. Papildomai finansuotos 4 organizacijos.
2008 m. gegužės 8 d. aštuoniolikoje Lietuvos miestų vyko „Jaunojo kolegos“ diena. 2009 m. gegužės mėn. Ūkio ministerija suorganizavo I-ąją Europos verslininkystės savaitę.	Suorganizuoti du susitikimai su jaunimo organizacijos, dirbančiomis su verslumo skatinimu. Įvyko 4 posėdžiai dėl mentorystės ir informacinio tinklo sukūrimo.

2008 m. finansuota 10 projektų, kuriems paskirsta 100 tūkst. Lt. Tai VŠĮ „Verslo angelas“ projektas <i>Būk aktyvus</i> , Sedos bendruomenės projektas <i>PVM pradėkim verslą miestelyje</i> ir kt. 2009 m. finansuoti 5 projektai.	Lapkričio 4 d. Vilniuje įvyko konferencija „Jaunimo verslumas: esame situacija, iššūkiai ir galimybės“, kurioje dalyvavo atstovai iš ministerijų, jaunimo darbo centrų ir kitų organizacijų atstovai.
2008 m. UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“ kredito įstaigoms už jauniems ūkininkams išduotas paskolas suteikia 194 garantijas. Jaunieji ūkininkai pasiskolino iš kredito įstaigų 61,7 mln. Lt. 2009 m. suteiktos 79 garantijos, o jaunieji ūkininkai pasiskolino 27,2 mln. Lt	Gruodžio 21 d. suorganizuotas Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo darbo grupės posėdis, kurio metu pristatyta verslumo strategija.

Šaltinis: Barščiūtė ir kt, 2012, p.2

Parengta Nacionalinė jaunimo politikos 2011 – 2019 metų plėtros programa, kurioje vienas iš 5 numatytų tikslų yra skirtas jaunimo verslumui skatinti: „įvairaus jaunimo poreikius atitinkančią socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos sistemų plėtrą, užtikrinimas“. Pirmas šiam tikslui įgyvendinti numatytas uždavinys yra užtikrinti geresnes jaunimo užimtumo galimybes, skatinti ekonominį ir socialinį verslumą, sudaryti palankias sąlygas jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti darbo rinkoje, derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus – tiesiogiai susijęs su jaunimo verslumo vystymu ir skatinimu. Pirmoji priemonė numatyta uždaviniui įgyvendinti – Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos priemonių įgyvendinimas ir tęstinumo užtikrinimas, patvirtinant Jaunimo kūrybiškumo ir verslumo ugdymo 2013 – 2015 metų tarpinstitucinį veiklos planą.

Be to, parengta užimtumo skatinimo programa 2014 – 2020 m., kurios įgyvendinimą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Programai įgyvendinti iš įvairių šaltinių skirti 100 mln. Lt. Numatyti tokie programos uždaviniai:

- ❖ užtikrinti palankią verslo aplinką. Sprendžiant šį uždavinį numatoma sudaryti palankesnes verslo pradžios sąlygas, užtikrinti stabilią mokestinę aplinką, mažinti bendrą reguliavimo našumą ir didinti darbo santykių lankstumą;
- ❖ skatinti investicijas ir darbo vietas, kurios sukuria didesnę pridėtinę vertę ir kurioms reikia aukštesnės kvalifikacijos specialistų, kūrimą. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma toliau tęsti investicijų pritraukimo iniciatyvas, akcentuojant atskirų regionų privalumus, plėtoti privačioms investicijoms reikalingą infrastruktūrą, skatinti klasterių plėtrą regionuose;
- ❖ ugdyti gyventojų verslumą ir remti verslo kūrimo iniciatyvas. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma skatinti naujų įmonių kūrimą ir savarankišką veiklą, teikti konsultacinę pagalbą verslo pradžiai, didinti verslo paslaugų bei finansinių išteklių prieinamumą pradedantiems ir plėtojantiems verslą asmenims, įtraukti gyventojų verslumo ugdymą į šalies švietimo sistemą;

- ❖ skatinti darbo vietų kūrimą regionuose, ypač teritorijose, kuriose aukštas nedarbo lygis. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma sudaryti galimybes vietos lygmeniu plėtoti savivaldybių ir socialinių partnerių partnerystę, siekiant kurti darbo vietas, toliau remti jaunuosius ūkininkus ir ne žemės ūkio paskirties verslą kaimo vietovėse, teikti paramą darbdaviams teritorijose, kuriose aukštas nedarbo lygis.

Antrasis Programos tikslas – didinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos reikmėms. (Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo, 2013)

1.5.5 Įvairios organizacijos ir iniciatyvos

Lietuvoje veikia gana nemažai organizacijų ir iniciatyvų, kurios skatina jaunų žmonių verslumo lygį, supažindinant su verslo kūrimo subtilybėmis, finansavimo galimybėmis.

Prie jaunimo verslumo galimybių prisideda ir daug ne valstybės finansuojamų asmenų ir struktūrų. Šios iniciatyvos veikia juridinių arba neformalių susivienijimų forma. Atsižvelgiant į formą, jų veiklos tikslas pradeda nuo bendro pobūdžio veiklų ir baigiant specifiniais projektais. Žemiau aptarsime tokių veiklų pavyzdžius:

Jaunimo verslo klubai. juridiniu, ir nejuridiniu pagrindu veikiančios klubai aktyviai dirba šalies didmiesčiuose ir įtraukia palyginti daug jaunimo. Kaip vieni aktyviausių: „Jaunimo verslo klubas“ Vilniuje ir „Moksleivių verslo klubas“ Kaune. Šių iniciatyvų veikla labai plati: nuo Europos Sąjungos projektų įgyvendinimo iki neformalių diskusijų su verslininkais. Kaune veikiančias „Moksleivių verslo klubas“ bendradarbiauja su ISM Vadybos ir ekonomikos universitetu, todėl gali be papildomų logistinių kaštų reguliariai organizuoti atvirus mokymus ir seminarus.

Jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos, kurių viena svarbiausių veiklos kryptių yra verslumo ugdymas. Didžiausios tokio tipo organizacijos veikia kaip tarptautinių organizacijų padaliniai Lietuvoje – tai yra JCI ir AIESEC. Abi šios organizacijos vykdo ne tik tęstines mokymų, skirtų verslumui ugdyti, veiklas, bet ir organizuoja stažuotes, per kurias jauni žmonės dalyvauja tarptautinio verslo organizavime. Viena iš įgyvendintų iniciatyvų – projektas „Galiu dirbti sau“, įgyvendintas 2011 m. Projekto metu buvo siekiama didinti laisvai samdomo darbo (angl. freelancing) žinomumą tarp jaunimo Lietuvoje. Dalijantis gerąja patirtimi buvo siekiama perduoti jau patyrusių laisvai samdomų darbuotojų žinias ir paskatinti jaunuolius patiems imtis šios veiklos.

„Start up highway“ – Lietuvoje plėtojamas tarptautinis privataus kapitalo verslo akseleratorius, pristatomas kaip didžiausia tokio tipo programa Vidurio ir Rytų Europoje. Pagrindinis akseleratoriaus tikslas – atrinkti perspektyviausias idėjas ir investuoti į naujai steigiamus verslus. Investicija į naujus projektus sudaro iki 50 tūkst. Lt, už šią sumą prašoma iki 10 proc. naujos įmonės akcijų. Fondo veikla vyksta sezoniškai – pirmiausia surenkamos idėjos, atrenkamos geriausios iš jų, skiriamas finansavimas

ir, pasitelkiant platų mentorių tinklą, praddami vystyti verslai. Pirmaisiais veiklos metais (2011 m.) buvo finansuotos 4 idėjos, antraisiais (2012 m.) – jau 9 komandos gavo finansavimą. Programoje 2012 m. dalyvauja jaunieji verslininkai iš Lietuvos, Rusijos ir Italijos. Pagrindinė tokio tipo verslo akseleratorių funkcija yra paspartinti naujos verslo idėjos vystymą ir užtikrinti efektyvių sprendimų priėmimą verslo vystymo pradžioje. (UAB „PricewaterhouseCoopers“ ataskaita, 2012, p. 32 – 33)

SEB verslo menas / Vertas milijono – 2007 – 2008 m. Šiaurės miestelio technologijų parko kartu su SEB banku, naujienų portalu Lrytas.lt, ISM Vadybos ir ekonomikos universitetu ir Lietuvos nacionaline televizija įgyvendintas TV edukacinis projektas. Projektas buvo skirtas tiems, kurie jau turi verslo planą, bet nežino, nuo ko pradėti steigti įmonę, neturi verslui reikiamų įgūdžių ir lėšų. Projekto metu gauta daugiau kaip 1000 anketų, atrinktos 5 idėjos, kurioms įgyvendinti buvo skirta 1 mln. Lt. Inicijava buvo pristatyta 2008 – 2009 metų Europos verslininkystės apdovanojimų nacionalinei atrankai, o Ūkio ministerija ją paskelbė nugalėtoja pagal nominaciją „Už verslumo skatinimą“ ir pristatė Europos verslininkystės apdovanojimams.

Ūkio ministerija, siekdama skatinti visų asmenų, tarp jų ir jaunimo, verslumą ir savarankišką užimtumą kartu su VŠĮ „Versli Lietuva“ organizuoja verslumo skatinimo ir savarankiško užimtumo renginius „**Versli Lietuva**“ (nuo 2010 m.) bei kitas verslumą skatinančias iniciatyvas. Renginių metu pristatomos ir paaiškinamos smulkiojo verslo kūrimo sąlygos Lietuvoje, įkvepiančios verslo sėkmės istorijos, vienoje vietoje ir koncentruotai pateikiama visa informacija, susijusi su verslo pradžia ir jo plėtra. 2011 m. vykusių renginių tikslinė auditorija buvo 18 – 40 metų amžiaus Lietuvos gyventojai, o didžioji dauguma dalyvių – jaunimas.

Ūkio ministerijos ir VŠĮ „Versli Lietuva“ organizuojami renginiai „Versli Lietuva“, per kuriuos dalijami pirmųjų metų **verslo krepšeliai** (angl. vouchers). VŠĮ „Versli Lietuva“ nuo 2013 m. atnaujino verslo pradžios krepšelių dalybas žmonėms, ne vyresniems nei 29 – eri metai. Pagal šią programą naują įmonę įkūrę per pusmetį nuo krepšelio gavimo, pradėdantieji visus pirmuosius verslo metus gali gauti profesionalų konsultacijų buhalterinės apskaitos, marketingo, strateginio valdymo, derybų bei kitais klausimais ir dalyvauti įvairiuose mokymuose. Finansuoti yra skirta beveik 1,5 mln. litų. Nuo 2011 – ūjų išdalinta daugiau nei 5 tūkst. verslo pradžios krepšelių, o kas trečias jo gavėjas įkūrė įmonę. 98,9 proc. įmonių, įsteigtų su VŠĮ „Versli Lietuva“ pagalba, sėkmingai išgyveno vienerius metus ir vieną dieną, o šalies vidurkis 2012 m. siekė 63,3 proc. 2011 m. buvo išdalinti 1486 vaučeriai ir jais pasinaudojo naujai įkurtos 286 įmonės. Iš pasinaudojusių vaučeriais apie 70 proc. verslų buvo įkurta jaunų žmonių, t.y. 18 – 29 m.

KTU „StartupSpace“ – tai pirmas Lietuvoje universitetinis inovacijų ir verslo centras. Centras įkurtas 2012 m. vasario mėn., bendradarbiaujant su Suomijos Aalto universiteto verslumo centru. Šis universitetinis inovacijų ir verslo centras palaiko stiprų ir glaudų bendradarbiavimą, pagrįstą žinių perdavimu ir apsikeitimu, su Palo Alto (San Franciskas, JAV) įsikūrusiu Stanfordo universitetu.

Svarbiausi KTU „StartupSpace“ veiklos tikslai yra: įkvėpti ir paskatinti studentus imtis įgyvendinti savo idėjas / projektus / verslus realybėje; padėti visose projekto vystymo stadijose pereinant nuo idėjos prie prototipo ir nuo prototipo prie galutinio produkto; padėti konsultacijomis, reikiamu įgūdžių lavinimu, profesionaliomis paslaugomis (pvz., rinkos tyrimai, analizės), mentorių ar patarėjų pritraukimu, investicijų pritraukimu, panaudojimu ir valdymu, tam, kad projektai virstu realiais verslais; suteikti visas darbo sąlygas, įskaitant kūrybiškai nuteikiančią erdvę ir visą reikiamą infrastruktūrą vystyti savo verslą; komercinti ir padėti paversti universitete esantį mokslinį potencialą egzistuojančiais išradimais, moksliniais tyrimais ar sukaupta patirtimi (angl. know-how) pagrįstais sprendimais, jaunomis įmonėmis ar „pumpurinėmis“ bendrovėmis.

Bendradarbiavimo per sieną programos, finansuojamos iš Europos regioninės plėtros fondo. Šiose priemonėse ekonominė plėtra ir verslumo ugdymas išskiriami kaip vienas iš prioritetų. Palyginti daug jaunimo verslumo skatinimo projektų įgyvendinami per Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo per sieną 2007 – 2013 metų programą ir Bendradarbiavimo per sieną Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos programą, svarbi ir Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programa. Nors programa itin plati, jaunimo verslumo ir verslumo apskritai skatinimas yra vienos labiausiai remiamų veiklų. Nuo 2010 m. buvo patvirtinami ir įgyvendinti arba dabar įgyvendinami devyni projektai. Jiems Lietuvoje ir Latvijoje įgyvendinti bendrai skirta 18,33 mln. Lt. Dar 12,15 mln. Lt skirta aštuoniems projektams, kurių pagrindinės veiklos susijusios su verslumo ugdymu, tačiau čia jaunimas yra tik platesnės tikslinės grupės dalis (UAB „PricewaterhouseCoopers“ ataskaita, 2012, p. 31)

Apibendrinus galima teigti, kad aukštesniems jaunimo verslumo lygio rodikliams įtakos turi valstybės verslumo skatinimo politika. Verslumo galimybės priklauso nuo to, kaip jie skatinami imtis nuosavo verslo. Skatinamą labiausia lemia ugdymas, finansavimo šaltinių prieinamumas ir lengvatinės sąlygos finansavimui, mokestinės lengvatos. Lietuvoje prie jaunimo verslumo skatinimo labiausiai prisideda Ūkio ministerija ir Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Atsižvelgiant į tai, kad jaunimo įkuriamos įmonės dažniausiai yra smulkios ir vidutinės, pagalba jaunimo veiklai susijusi su parama smulkiam ir vidutiniam verslui. Šiuo metu įmonės gali pasinaudoti palankia finansavimo politika, finansine parama, mokestinėmis lengvatomis. Daugiausia tokių priemonių finansuojama iš Europos Sąjungos biudžeto. Nuo 2003 m. Lietuvoje ir Europos Sąjungoje imtasi aktyvios veiklos siekiant pagerinti verslumo ugdymą švietimo sistemoje. Kaip pagrindinę priemonę galima išskirti įgyvendintą Nacionalinę jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 m. programą, kurios dėka įvairiomis priemonėmis skatinamas mokinių ir studentų įsitraukimas į verslo veiklą. Taip pat Lietuvoje veikia gana nemažai organizacijų ir iniciatyvų, kurios skatina jaunų žmonių verslumo lygį, supažindina su verslo kūrimo subtilybėmis, finansavimo galimybėmis. Pastebima, kad daugiausiai tokių priemonių ypatingą dėmesį kreipia į jaunimą, kuris turi inovatyvias idėjas.

2. JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBIŲ TYRIMAS

2.1 Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas – išanalizuoti jaunimo užimtumo ir verslumo galimybių situaciją Lietuvoje bei ištirti jaunimo pažiūras ir žinias apie verslumo galimybes.

Tyrimo objektas – jaunimo verslumo galimybės.

Tyrimo uždaviniai:

- ❖ išanalizuoti jaunimo užimtumo bei verslumo situaciją Lietuvoje;
- ❖ ištirti, kokios yra jaunimo pažiūros dėl verslumo galimybių;
- ❖ išanalizuoti praktines jaunimo verslumo galimybių prielaidas;
- ❖ išanalizuoti jaunimo verslumo galimybių problemas.

Tyrimo instrumentai ir eiga. Tyrimą sudaro dvi dalys. Pirmoje tyrimo dalyje analizuojamos šalies ekonomikos bei verslo rodiklių tendencijos ir jaunimo situacija darbo rinkoje.

Antrojoje tyrimo dalyje tiriama jaunimo nuomonė apie verslumo galimybes. Buvo taikomas kiekybinis tyrimas – internetinė anketinė apklausa (žr. 1 priedą). Internetinė apklausa pasirinkta dėl kaštų efektyvumo, kadangi internetinės apklausos nereikalauja tiek žmogiškųjų išteklių. Be to, apklausos atliekamos respondentui patogiu laiku ir vietoje, anketų grįžtamumas tokiu būdu yra didelis.

Mokslinės literatūros apžvalgos pagrindu buvo suformuota 17 klausimų. Klausimyną sudarė kelios dalys:

1. Klausimai, atspindintys respondentų demografines charakteristikas. 1 – 4 klausimu buvo siekiama nustatyti respondentų lytį, amžių, išsilavinimą bei užsiėmimą.
2. Klausimai, padedantys nustatyti, ar respondentai yra verslūs ir ar jiems būdingos verslių asmenų savybės ir įgūdžiai, jų pasirengimas įkurti įmonę ar užsiimti savarankiška veikla.
3. Klausimai, įvertinantys jaunimo nuomonę apie verslumą bei užimtumą.
4. Kitais klausimais buvo nustatomas jaunimo požiūris į verslumo galimybes bei sąlygas užsiimti verslumo veikla.

Anketoje naudojami atviri ir uždari klausimai. Subjektyvios respondentų nuomonės buvo įvertintos naudojant Likert skalę: visiškai nesutinku, nesutinku, dalinai sutinku, sutinku, visiškai sutinku. Likerto skalė yra matavimo instrumentas, padedantis nustatyti, koku laipsniu respondentas sutinka ar nesutinka su skalėje pateiktais teigiamais ar neigiamais objekto ar reiškinių rodiklių vertinimais.

Tyrimui reikalinga imtis apskaičiuota naudojant RaoSoft imties skaičiavimo programą. 2013 m. pradžioje 15 – 34 m. amžiaus grupės žmonių Lietuvoje, pagal Statistikos departamento duomenis, buvo 789 208. Skaičiavimai parodė, kad norint gauti statistiškai reikšmingus rezultatus reikia apklausti 384 respondentus (95 proc. pasikliovimo lygmuo ir 5 proc. paklaidos tikimybė (p)).

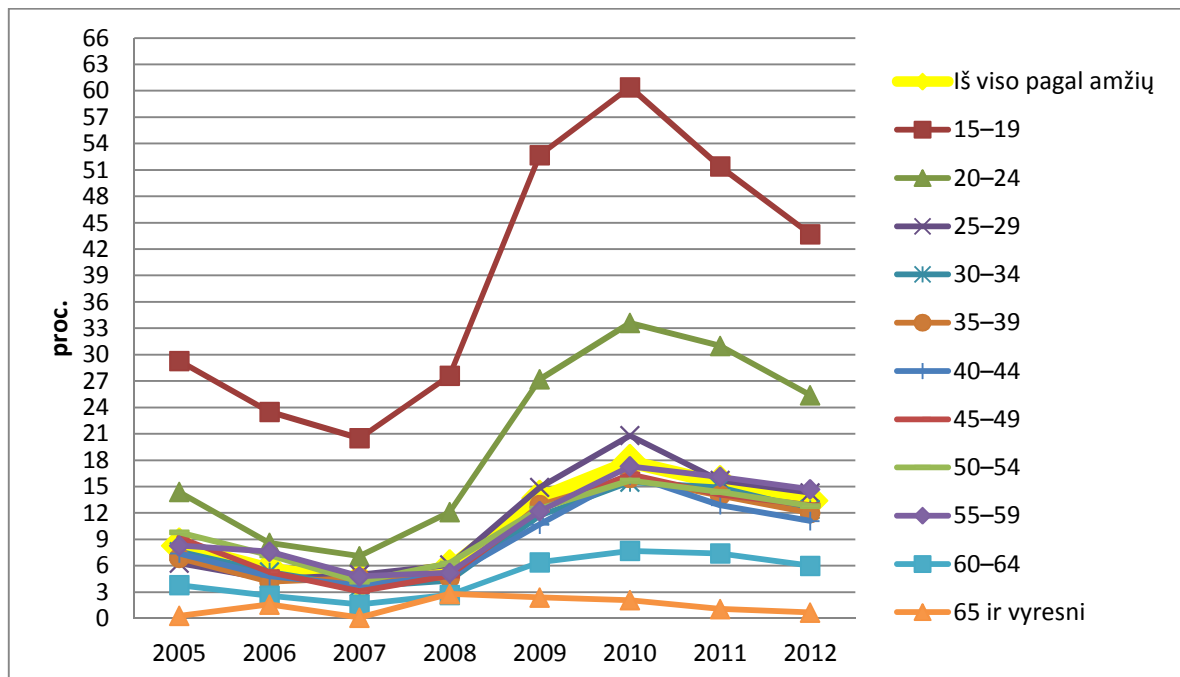
Prieš pildant anketą respondentai buvo supažindinti su tyrimo tikslu. Respondentų nebuvo prašoma nurodyti nei vardo, nei pavardės, adreso ar kitų asmeninių duomenų – taip buvo užtikrintas respondentų konfidencialumas. Surinkti duomenys buvo panaudoti tik rezultatų apibendrinimui.

Rezultatų apdorojimas. Darbe buvo atlikta tendencijų dinaminė ir struktūrinė analizė. Atliekant dinaminę ir struktūrinę analizę, skaičiuojamas padidėjimo (sumažėjimo) tempas ir vidutinis kitimo lygis. Anketinės apklausos duomenys apdoroti MS Excel bei Spss 15.0 For Windows programomis.

2.2 Jaunimo užimtumo situacijos bei verslumo rodiklių tendencijos

Vertinant jaunimo verslumo galimybes, svarbus vaidmuo tenka ekonomikos rodikliams. Būtent ekonominė situacija lemia verslumo rodiklius. Todėl šiame poskyryje aptarsime pagrindinius ekonomikos rodiklius, jaunimo situacijos šalyje rodiklius.

Visų pirma siekėme sužinoti, ar jaunimo nedarbo lygis skiriasi nuo kitų amžiaus grupių žmonių nedarbo lygio. Nedarbo lygio rodiklio tendencijos nuo 2005 metų iki 2012 metų pateiktos žemiau esančiame paveiksle.

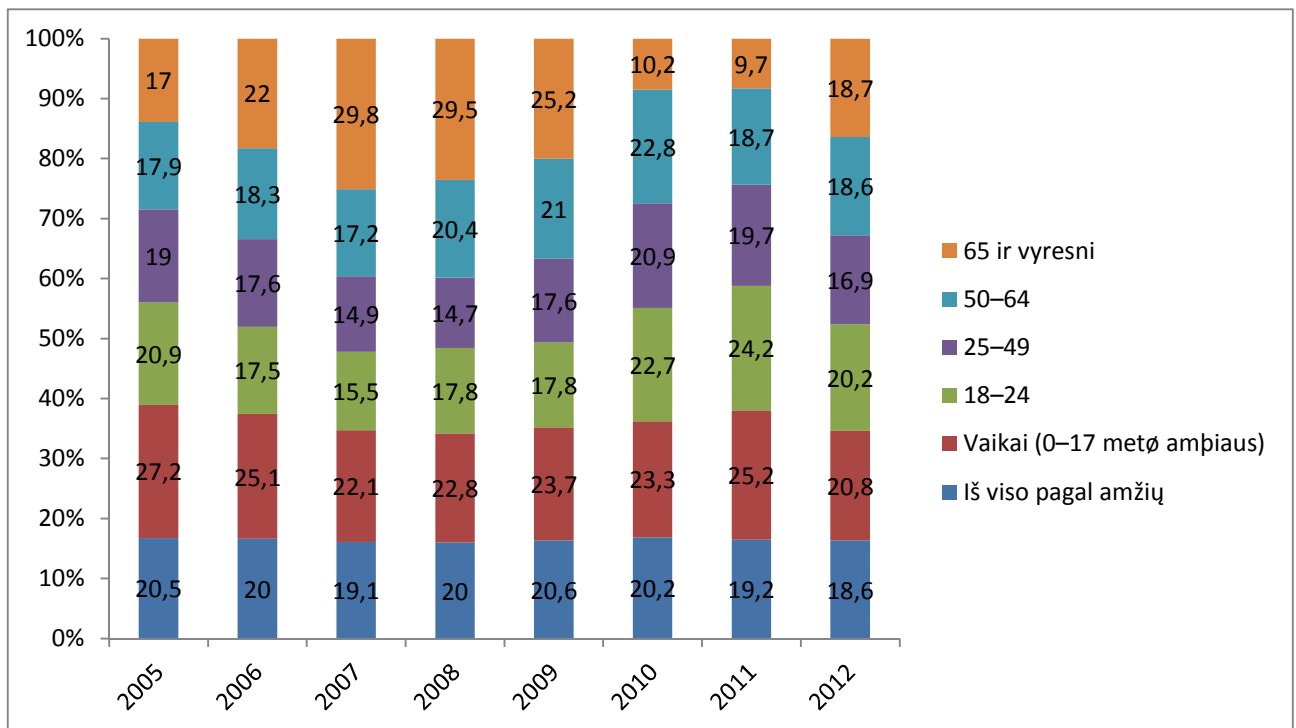

6 pav. Nedarbo lygis, proc.

Kaip matome iš paveikslo duomenų, 15 – 19 metų amžiaus asmenų nedarbo lygis yra ženkliai didesnis negu kitų amžiaus grupė žmonių. Per visą analizuojamą laikotarpį 15 – 19 m. jaunimo vidutinis nedarbo lygis siekė 38,64 proc. Šis rodiklis net 28,1 procentinio punkto didesnis negu bendras nedarbo lygis. Didelis nedarbo lygis vyrauja ir tarp 20 – 24 m. amžiaus jaunimo. Vidutinis šios amžiaus grupės nedarbo lygis buvo 19,93 proc. per analizuojamą 2005 – 2012 m. laikotarpį. Be to, pastebima tendencija, kad šių amžiaus grupių žmonių nedarbo lygis nuo analizuojamo laikotarpio pradžios padidėjo: 14,4 procentinio punkto padidėjo 14 – 19 m. amžiaus žmonių nedarbas bei 11 proc. padidėjo 20 – 24 m. amžiaus jaunimo nedarbo lygis. Tuo tarpu 30 – 49 m. amžiaus žmonių nedarbo lygis yra gana panašus ir per visą analizuojamą laikotarpį sudarė vidutiniškai 9,39 proc. Mažiausias nedarbo lygis yra tarp 60 ir vyresnių žmonių. Per visą analizuojamą laikotarpį jų nedarbo lygis vidutiniškai buvo virš 4 proc.

Taigi galima teigti, kad nedarbo lygio rodiklis didžiausias tarp jauniausių žmonių, o didėjant amžiui nedarbo lygis mažėja. Jaunimo nedarbo lygis išties yra ženkliai didesnis negu vyresnio amžiaus žmonių.

Mokslinėje literatūroje autoriai teigia, kad dėl nedarbo, grėsmė susidurti su skurdu didesnė jauniems žmonėms negu vyresnio amžiaus žmonėms. Todėl toliau išanalizuosime skurdo rizikos lygį pagal amžių.

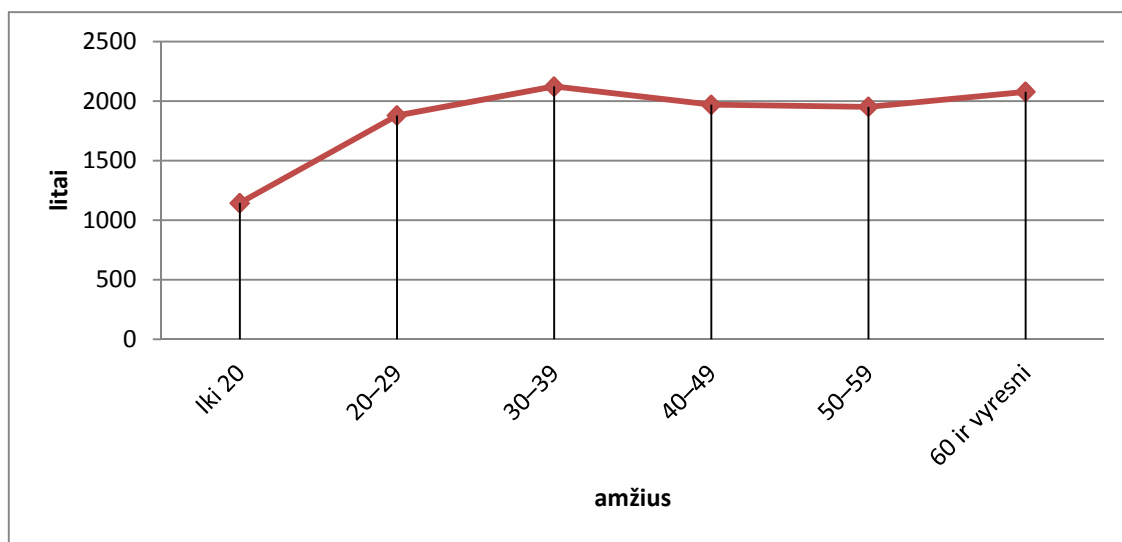

7 pav. Skurdo rizikos lygis pagal amžių, proc.

Nors literatūroje teigiama, kad jaunimui gresia didesnis skurdas, tačiau iš paveikslo galima matyti, kad jaunimo skurdo lygis yra panašus į kitų amžiaus grupės skurdo lygį. Per visą analizuojamą

laikotarpį didžiausias vidutinis skurdo rizikos rodiklis buvo tarp vaikų (23,77 proc.), mažiausias skurdo rodiklis 25 – 49 m. amžiaus žmonių (17,66 proc.). Taip pat nepastebima tendencija dėl rodiklio didėjimo nuo analizuojamo laikotarpio pradžios. Todėl galima teigti, kad jaunimui skurdo rizika negręsia labiau negu kito amžiaus grupės žmonėms.

Siekiant sužinoti, ar jaunimo ir vyresnio amžiaus žmonių darbo užmokestis pasiskirsto tolygiai, toliau analizuosime vidutinį bruto mėnesinį darbo užmokestį pagal amžių. Statistikos departamento 2010 metų duomenys pateikiami žemiau esančiame grafike.

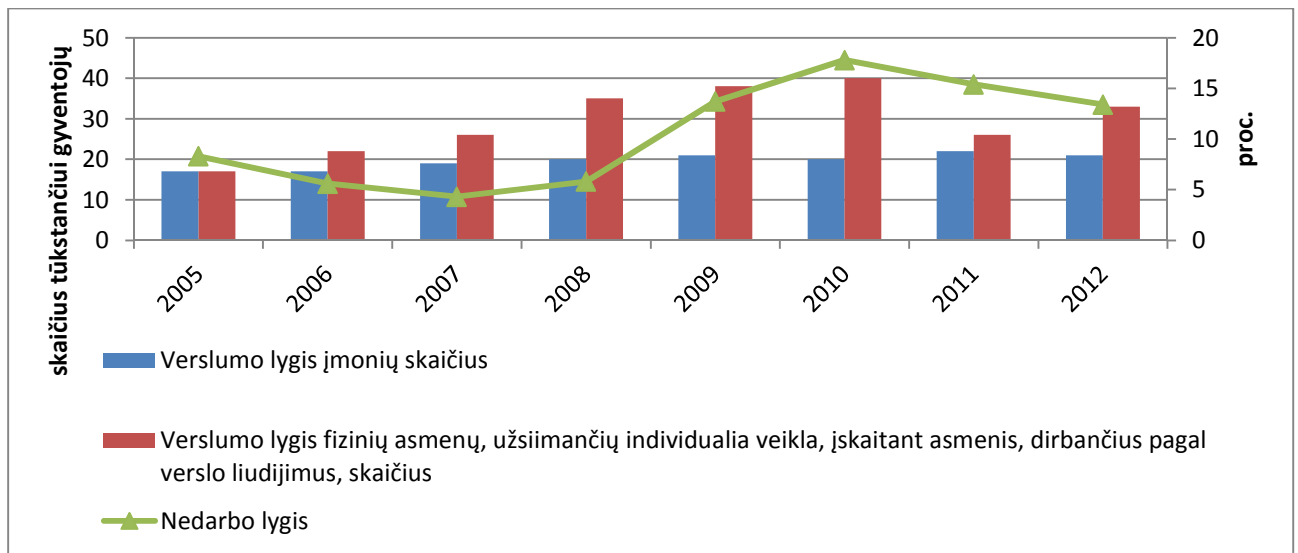

8 pav. Vidutinis mėnesinis bruto atlyginimas pagal amžių, Lt

Kaip matome iš pateikto paveikslo, mažiausias vidutinis bruto darbo užmokestis yra žmonių, kurių amžius iki 20 metų. Jų vidutinis darbo užmokestis siekia 1144 litus. 20 – 29 metų amžiaus žmonių darbo užmokestis taip pat vienas iš mažiausių – 1879 litai per mėnesį. Didžiausias užmokestis 2010 metais buvo tarp 30 – 39 m. amžiaus asmenų (2122 litai) bei vyresnių nei 60 metų (2077 litai). Taigi jaunimo darbo užmokestis yra ženkliai mažesnis nei vyresnių asmenų.

Toliau darbe analizavome verslumo tendencijas. Iš pradžių palyginsime verslumo lygį (verslumo lygis – mažų ir vidutinių įmonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų) su nedarbo lygiu. Žemiau esančiame paveiksle pavaizduoti šie rodikliai.

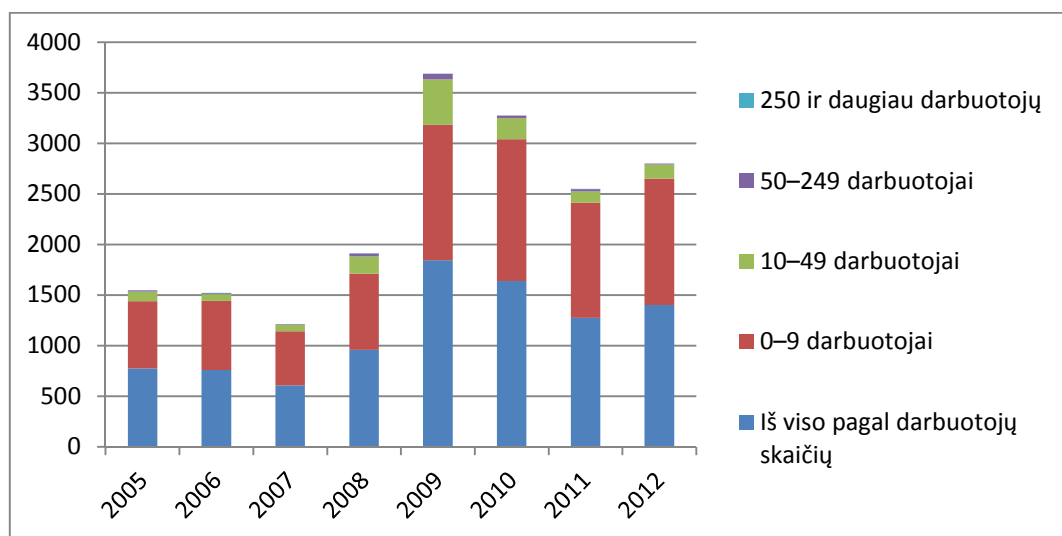

9 pav. Verslumo lygis, nedarbo lygis, proc.

2005 m. – 2012 m. laikotarpiu verslumo lygis šalyje yra gana pastovus ir svyruoja 17 – 21 punktų ribose. Net ir padidėjus nedarbo lygiui, verslumo rodiklis nedidėjo. Taigi didėjant nedarbo lygiui, nedaugėja įmonių, tenkančių 1000 gyventojų. Kitokios tendencijos vertinant fizinių asmenų, užsiimančių individualia veikla ar dirbančių pagal verslo liudijimą, verslumo lygis. Šis rodiklis yra didesnis nei įmonių ir ne toks pastovus. Per visą analizuojamą laikotarpį šio rodiklio vidutinė reikšmė buvo 29,62 proc. Nuo analizuojamo laikotarpio pradžios šis rodiklis padidėjo 16 punktų. Pastebima tendencija, kad didėjant nedarbo lygiui šis rodiklis didėja, taigi galima daryti išvadą, kad esant didesniai nedarbo lygiui gyventojai dažniau patys užsiima savarankiška ekonomine veikla.

Išanalizavus mokslinę literatūrą, žinoma, kad jaunimas dažniausiai įkuria mažas arba vidutines įmones, todėl toliau išanalizuosime bankroto procedūrų skaičių pagal įmonių dydį.

10 pav. Pradėtų bankroto procedūrų skaičius pagal įmonių dydį

Kaip matome iš paveikslo, didžioji dalis bankrutuojančių įmonių yra tos, kuriose dirba 0 – 9 darbuotojai, t.y. pačios mažiausios įmonės. Per visą analizuojamą laikotarpį vidutiniškai 85 proc. bankrutuojančių įmonių buvo tos, kuriose dirbo iki 9 darbuotojų. 2006 bei 2011 metais šis rodiklis buvo didžiausias ir sudarė net 90 proc. visų bankrutuojančių įmonių. Tuo tarpu per visą analizuojamą laikotarpį vidutiniškai 13,14 proc. bankrutuojančių įmonių buvo tos, kuriose dirbo nuo 10 iki 49 darbuotojų. Vidutinių ir didelių įmonių bankroto tendencijos yra geresnės, kadangi tik 1,75 proc. bankrutuojančių įmonių buvo tos, kuriose dirbo 50 – 249 darbuotojai ir mažiausias rodiklis buvo tarp tų įmonių, kuriose buvo virš 250 darbuotojų: tokių įmonių bankrutavo vos 1 ar 2 per metus.

Taigi per visą analizuojamą laikotarpį vidutiniškai net 98,15 proc. visų bankrutuojančių įmonių buvo mažos ir vidutinės. Atsižvelgiant į tai, kad jaunimas dažniausiai turi galimybes įkurti tik mažas ar vidutines įmones, galima daryti išvadą, kad tokia įmonių bankroto tendencija jaunimui nėra palanki, t.y. jų įkurtoms įmonėms bankroto grėsmė yra didesnė.

Apibendrinus verslo ir jaunimo situacijos tendencijas galima teigti, kad darbo rinka jaunimui išties nėra palanki: jaunimo nedarbo lygis yra ženkliai didesnis negu vyresnio amžiaus žmonių bei jiems mokamas mažesnis darbo užmokestis negu vyresnio amžiaus žmonėms. Tačiau, nors jų atlyginimas ir mažesnis, skurdo rizika jiems negresia labiau negu kito amžiaus asmenų grupėms.

Be to, išanalizavus pagrindinius verslo tendencijų rodiklius, pastebima, jaunimo įkurtam verslui gali grėsti didesnė rizika bankrutuoti, nes jaunimas dažniausiai įkuria mažas ir vidutines įmones, o tokių įmonių bankroto rodikliai yra ženkliai didesni nei didelių įmonių. Įmonių kūrimas šalyje nėra susijęs su nedarbo lygio pokyčiu, tačiau esant aukštesniam nedarbo lygiui, daugėja fizinių asmenų, kurie užsiima individualia veikla arba veikla pagal verslo liudijimą. Kitame poskyryje išanalizuosime anketinės apklausos rezultatus.

2.3 Verslumo galimybių tyrimas

Iš pradžių išnagrinėsime respondentų pasiskirstymą pagal pagrindinius demografinius ir socialinius veiksnius. Duomenys pateikti žemiau esančioje lentelėje.

2 lentelė. Respondentų socialinė ir demografinė charakteristika

Demografinės charakteristikos		Respondentų skaičius	Procentas
Lytis	Vyrai	106	27,5
	Moterys	279	72,3
	Neatsakė į klausimą	1	0,3
Amžiaus grupė	15-19	38	9,8
	20-25	207	53,6

	26-29	76	19,7
	30-34	63	16,3
	Neatsakė į klausimą	2	0,5
Išsilavinimas	Aukštasis	227	58,8
	Aukštesnysis	27	7,0
	Nebaigtas aukštasis	65	16,8
	Profesinis	10	2,6
	Vidurinis	40	10,4
	Nebaigtas vidurinis	14	3,6
Užsiėmimas	Kita	2	0,5
	Neatsakė į klausimą	1	0,3
	Samdomas darbuotojas	181	46,9
	Studentas	72	18,7
	Turiu savo verslą	16	4,1
	Dirbu pagal verslo liudijimą	6	1,6
	Dirbu pagal individualios veiklos pažymą	9	2,3
	Bedarbis	33	8,5
	Moksleivis	27	7,0
	Kita	40	10,4
Neatsakė į klausimą	2	0,5	

Vertinant respondentų pasiskirstymą pagal lytį, pastebima, kad didžiąją dalį respondentų sudarė moterys, jos sudarė 72,3 procentus visų apklaustųjų. Tuo tarpu vyrai sudarė 27,5 proc. apklaustųjų. Toks pasiskirstymas gali būti aiškinamas demografinėmis charakteristikomis, nes moterų Lietuvoje yra daugiau negu vyrų.

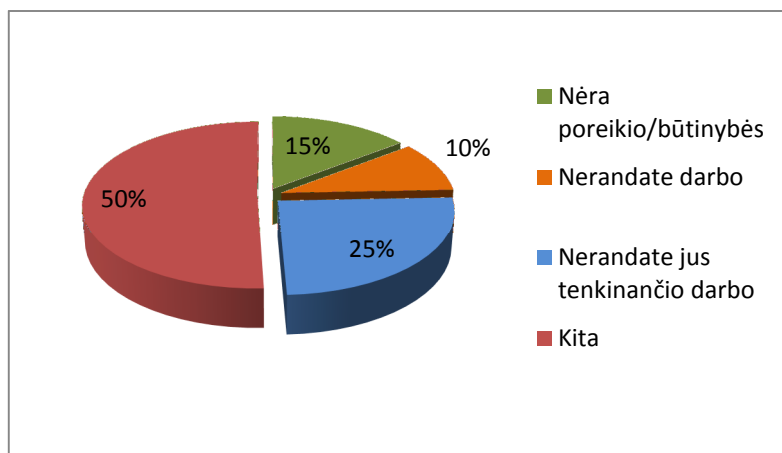
Taip pat respondentų buvo prašoma nurodyti jų amžiaus grupę. Tyrime dalyvavo įvairaus amžiaus respondentai, tačiau didžiąją dalį respondentų sudarė 20 – 25 m. amžiaus grupės respondentai, jie sudarė 53,6 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų. 26 – 29 metų respondentai sudarė 19,7 proc. apklausos dalyvių, o 30 – 34 metų amžiaus dalyvių apklausta 16,3 proc. Mažiausią dalį respondentų sudarė 15 – 19 m. amžiaus žmonės, jų apklaustoje dalyvavo 9,8 proc. Bei 0,5 proc. respondentų neatsakė į klausimą. Iš tokio respondentų pasiskirstymo pagal amžių galima pastebėti, kad didžioji jų dalis jau yra pilnametystės sulaukę asmenys, kurių amžius 20 – 29 m. Tokio amžiaus žmonės dažnai yra studijuojantys arba neseniai pradėję dirbti asmenys. Tai patvirtina ir kito klausimo, kuriuo buvo siekiama sužinoti respondentų išsilavinimą, atsakymų pasiskirstymas. Iš atsakymų pasiskirstymo galima teigti, kad respondentų išsilavinimas yra pakankamai aukštas. Net 58,8 proc. jų yra įgyję aukštąjį išsilavinimą. Taip pat nemaža dalis respondentų turi nebaigtą aukštąjį išsilavinimą (16,8 proc.). Turintys aukštesnįjį išsilavinimą sudarė 7 proc. visų apklaustųjų. Mažesnę dalis respondentų nurodė, kad turi žemesnį išsilavinimą: profesinį (2,6 proc.), nebaigtą vidurinį (3,6 proc.), kitą (0,5 proc.), neatsakė į klausimą (0,3 proc.).

Respondentų taip pat buvo prašoma nurodyti jų užsiėmimą. Beveik pusė respondentų (46,9 proc.) nurodė, kad šiuo metu jie yra samdomi darbuotojai. 18,7 proc. apklaustųjų studijuoja, o 7 proc.

yra moksleiviai. Bedarbiai sudarė 8,5 proc. visų apklausos dalyvių. Nemaža dalis respondentų, net 10,4 proc., nurodė kita, tačiau konkrečiai neįvardijo savo užsiėmimo. 0,5 proc. apklaustųjų neatsakė į šį klausimą. Mažesnę dalį respondentų sudarė turintys savo verslą (4,1 proc.), dirbantys pagal verslo liudijimą (1,6 proc.) ar individualios veiklos pažymą (2,3 proc.). Iš viso savarankiška veikla besiverčiantys asmenys arba turintys nuosavą verslą sudarė 8 proc. respondentų.

Taigi, išanalizavus respondentų demografines charakteristikas, pastebima, kad didžioji dauguma apklausos dalyvių yra moterys, jų amžius 20 – 29 metai. Dauguma respondentų turi aukštąjį arba nebaigtą aukštąjį išsilavinimą bei šiuo šiuo metu dirba arba studijuoja. Nuosavą verslą turi arba patys save įdarbina tik 8 proc. respondentų. Beveik tiek pat, 8,5 proc., apklaustųjų yra bedarbiai.

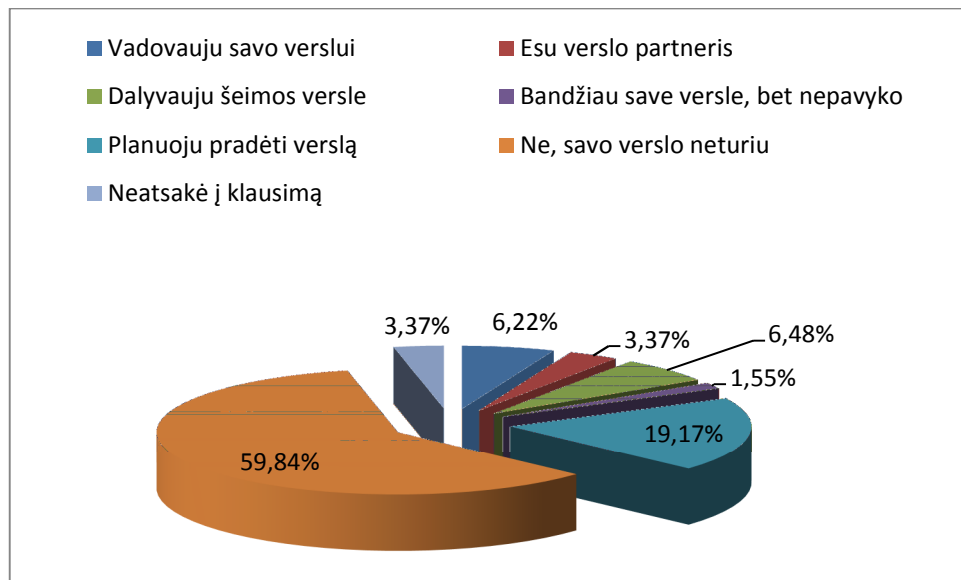
Toliau buvo siekiama išsiaiškinti dėl kokių priežasčių šiuo metu respondentai nedirba, jeigu jie yra nedirbantys asmenys. Atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 11 paveiksle.

11 pav. Jaunų bedarbių nedarbo priežastys, proc.

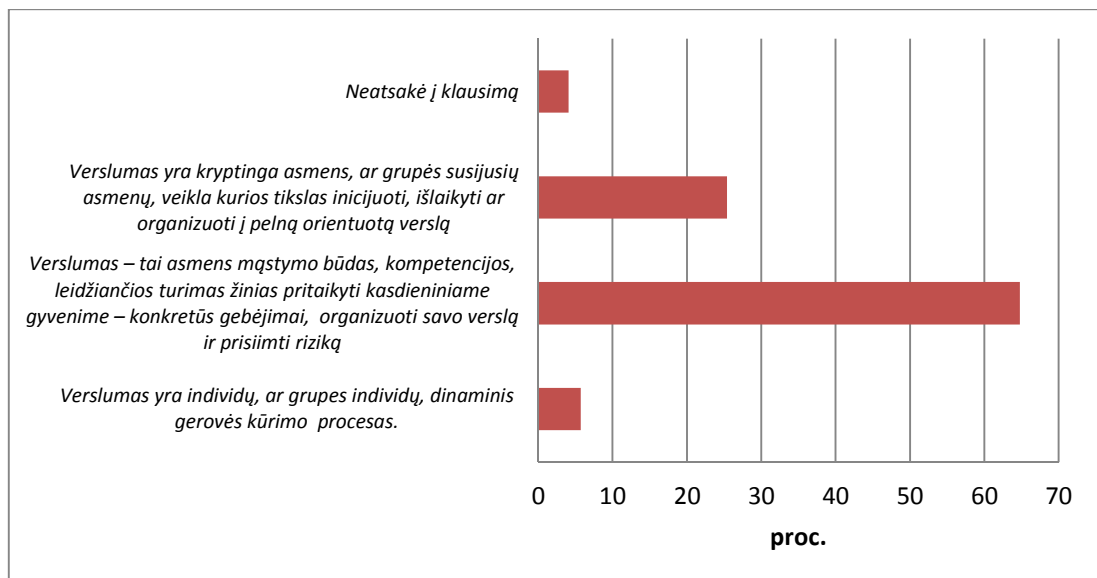
Didžioji dalis respondentų nenurodė konkrečių priežasčių, o pažymėjo atsakymą „kita“. Tokį atsakymo variantą pasirinko 50 proc. respondentų. 25 proc. respondentų nedirba, nes neranda juos tenkinančio darbo. 15 proc. apklaustųjų nemato būtinybės arba poreikio ieškoti darbo. Ir tik maža dalis apklaustųjų (10 proc.) nurodė, kad negali rasti darbo. Galima teigti, kad apklausoje dalyvavusio jaunimo nedarbo priežastys yra jaunimo pasirinkimo nedirbti problema, o ne bloga situacija darbo rinkoje.

Paprašyti atsakyti į klausimą, koks jų ryšys su verslu (12 pav.), 59,84 proc. respondentų nurodė, kad neturi savo verslo. Tačiau net 19,17 proc. respondentų nurodė, kad planuoja pradėti savo nuosavą verslą ateityje. Pastebima, kad nemaža apklaustųjų dalis turi ryšių su verslu: 6,22 proc. respondentų vadovauja savo verslui, 6,48 proc. dalyvauja savo šeimos versle bei 3,4 proc. respondentų yra verslo partneriai. Taigi iš viso 16,1 proc. respondentų dalyvauja verslo veikloje. 1,6 proc. respondentų bandė save versle, tačiau jiems nepavyko. 3,37 proc. respondentų neatsakė į šį klausimą.

12 pav. Respondentų ryšys su verslu, proc.

Išanalizavus mokslinę literatūrą, pastebima, kad autoriai verslumą analizuoja remiantis tam tikrais požiūriais. Todėl siekiant išsiaiškinti koku požiūriu jaunimas supranta verslumo sąvoką, jiems buvo užduotas klausimas, kas jų nuomone yra verslumas. Atsakymų pasiskirstymas pateiktas 13 pav.

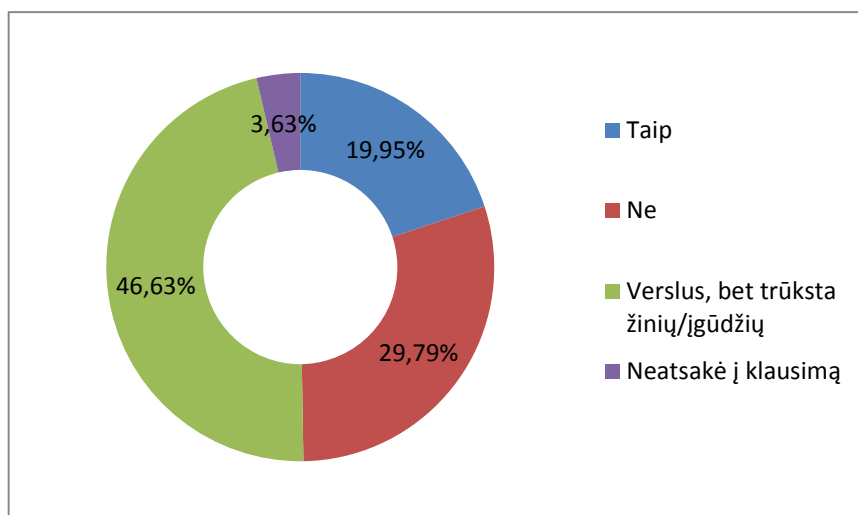

13 pav. Verslumo sąvoka, proc.

Didžioji dalis (64,8 proc.) respondentų verslumą supranta, kaip „asmens mąstymo būdą, kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniniame gyvenime – konkretūs gebėjimai, organizuoti savo verslą ir prisiimti riziką“. 25,4 proc. apklaustųjų mano, kad verslumas yra „kryptinga asmens, ar grupės susijusių asmenų, veikla kurios tikslas inicijuoti, išlaikyti ar organizuoti į pelną orientuotą verslą“. Mažiausia dalis respondentų (5,7 proc. visų apklaustųjų) nurodė, kad „verslumas

yra individų, ar grupės individų, dinaminis gerovės kūrimo procesas“. 4,1 proc. respondentų į šį klausimą neatsakė.

Toliau respondentų buvo klausiama, ar jų nuomone jie yra verslūs. 46,63 proc. respondentų mano, kad jie yra verslūs, tačiau jiems trūksta žinių ar įgūdžių verslui įkurti ar valdyti. Beveik trečdalis (29,79 proc.) respondentų nelaiko savęs versliais. Mažiausia dalis respondentų, 19,95 proc., atsakė į klausimą „*taip*“, t.y. jie mano, kad jie yra verslūs. 3,63 proc. respondentų neatsakė į šį klausimą. Taigi daug respondentų laiko save versliais, tik kai kurių nuomone jiems dar trūksta įgūdžių ar žinių.

14 pav. Verslumo įvertinimas, proc.

Atlikus literatūros analizę, paaiškėjo, kad versliems asmenims yra būdingos tam tikros savybės ir įgūdžiai. Todėl norint nustatyti, ar apklaustieji turi verslumo bruožų ir įgūdžių, respondentų buvo paprašyta įvertinti jiems būdingas savybes. Vertinimų vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Respondentų asmeninės savybės

Savybės	Vertinimo vidurkis	Standartinis nuokrypis
Pasitikėjimas savimi	2,26	0,792
Atsakingumas	2,67	0,741
Lyderiavimas	2,03	0,799
Optimizmas	2,34	0,804
Gebėjimas vadovauti	2,18	0,799
Galimybių identifikavimas	2,13	0,768
Rizikos toleravimas	2,01	0,825
Praktiniai verslumo įgūdžiai	1,73	0,801

Respondentai išskyrė svarbiausias savybes ir asmeninius įgūdžius – atsakingumą (2,67 balo), optimizmą (2,34 balo) bei pasitikėjimą savimi (2,26 balo). Mažiausiai respondentams yra būdingi

praktiniai verslumo įgūdžiai (1,73 balo). Standartinio nuokrypio gauti rezultatai parodo respondentų atsakymų panašumą vertinant jiems būdingas verslių žmonių savybes. Literatūros šaltiniuose nurodoma, kad versliams žmonėms yra būdingos tokios savybės: lyderiavimas, galimybių identifikavimas, pasitikėjimas savimi bei rizikos toleravimas. Respondentų atsakymų pasiskirstymas leidžia daryti išvadą, kad apklausos dalyviams nėra būdingos pagrindinės verslių asmenų savybės bei įgūdžiai.

Išanalizavus įvairius mokslinės literatūros šaltinius, pastebima, kad jaunimas darbo rinkoje susiduria su įvairiomis problemomis: jaunimas labiau pažeidžiamas darbo rinkoje, ne toks patrauklus darbdaviams, kadangi jauniems asmenims trūksta įgūdžių, jiems mokami mažesni atlyginimai ir kt. Todėl respondentams buvo pateiktas atviras klausimas, siekiant nustatyti jų nuomonę, kokios yra svarbiausios priežastys, susijusios su užimtumu Lietuvoje. Respondentų atsakymus sugrupavome į pagrindines grupes. Rezultatai pateikiami žemiau esančioje lentelėje.

4 lentelė. Jaunimo užimtumo problemos

Priežasčių grupė	Atsakymų skaičius
Kaltas jaunimo požiūris	44
Neigiamas darbdavių požiūris į jaunus darbuotojus	87
Netinkama politika jaunimo atžvilgiu	10
Problemos, susijusios su darbo rinkos situacija	127
Užimtumo ar veiklos trūkumas	27
Netinkamas ugdymas	10
Nežino arba nenurodė	63
Kitos priežastys	18

44 respondentai teigė, kad problema susijusi su jaunimo pasirinkimu arba dėl jo pačio kaltės. Dažniausiai jie įvardijo tokius veiksnius: jaunimo tinginystė arba motyvacijos dirbti nebuvimas, per dideli lūkesčiai, neatitinkantys realybės arba per dideli lūkesčiai dėl būsimo atlyginimo.

Nemažai respondentų (87) įvardijo veiksnius, susijusius su problemomis darbo rinkoje dėl neigiamo darbdavių požiūrio į jaunus žmones. Dažniausiai jie įvardijo tai, kad darbdaviai nenori samdyti jaunimo dėl patirties stokos, vengia jaunimo dėl to, kad darbdaviai nepasitiki jaunimo gebėjimais. Pasak respondentų, darbdaviai vengia apmokyti naujus darbuotojus taip pat nenori jaunimui mokėti adekvataus atlyginimo.

10 respondentų įvardijo priežastis, kurias apibendrinančiai galima apibūdinti kaip išorines, nulemtas netinkamos politikos jaunimo atžvilgiu. Jie nurodė, kad per mažai dėmesio skiriama jauniems verslininkams bei neskatinamas verslumas. Respondentai taip pat teigė, kad per mažai

dėmesio skiriama jaunimo problemoms bendrąja prasme, o dėmesys kreipiamas į kitas socialines grupes. Pavyzdžiui, vienas respondentas teigė: *„visas dėmesys suinteresuotas į pensininkus, kalinius, asocialius žmonės, o tuo tarpu normaliems, savo ateitimi besirūpinantiems žmonėmis tik pasvajoti apie visokias lengvatas, bet ir pasvajoti apie normalų, užtikrintą darbą.“*

27 respondentai išskyrė užimtumo bei veiklos problemą ir tai, kad jaunimas neturi savo mėgstamo hobiaus. Jie nurodė, kad jaunimui nėra pakankamai veiklos. Vienas respondentas gana išsamiai aprašė problemą: *„ Visų pirma, kaimuose jaunimo užimtumo beveik išvis nėra. Arba labai maža būrelių pasiūla, arba nėra viešojo transporto lankyti būrelius mieste. O mieste būreliai daug kainuoja. Pramogos taip pat brangios, ne visada galima sau leisti kur nors išeiti, tenka rinktis likti namie, kad mažiau pinigų išsileistų. Antra, jaunimo pats mentalitetas, ypač kaime, nėra "didelis". Nelabai jiems rūpi tinkama veikla užsiimti. Tokios ir problemos.“*. Taigi užsiėmimams reikalauja piniginių lėšų bei dažnai yra neprieinami ne miesto vietovėje gyvenančiam jaunimui. Respondentai taip pat mano, kad trūksta užimtumo programų.

Net 127 apklaustųjų pažymėjo, kad problemos slypi darbo rinkoje. Jie nurodė tokius veiksnius, kaip: atlyginimų neatitikimas jų kompetencijoms, per mažą darbo užmokestį arba tai, kad sunku rasti darbą pagal specialybę, karjeros galimybių nebuvimą bei netolygų specialistų pasiskirstymą (egzistuoja vienu specialybių perteklius, o kitų trūkumas), mažai kvalifikuoto darbo pasiūlymų, netinkamos apmokėjimo sąlygos. Kai kurie nurodė, kad darbas neapsiriboja 8 val. per dieną. 13 respondentų įvardijo nedarbo lygio problemą.

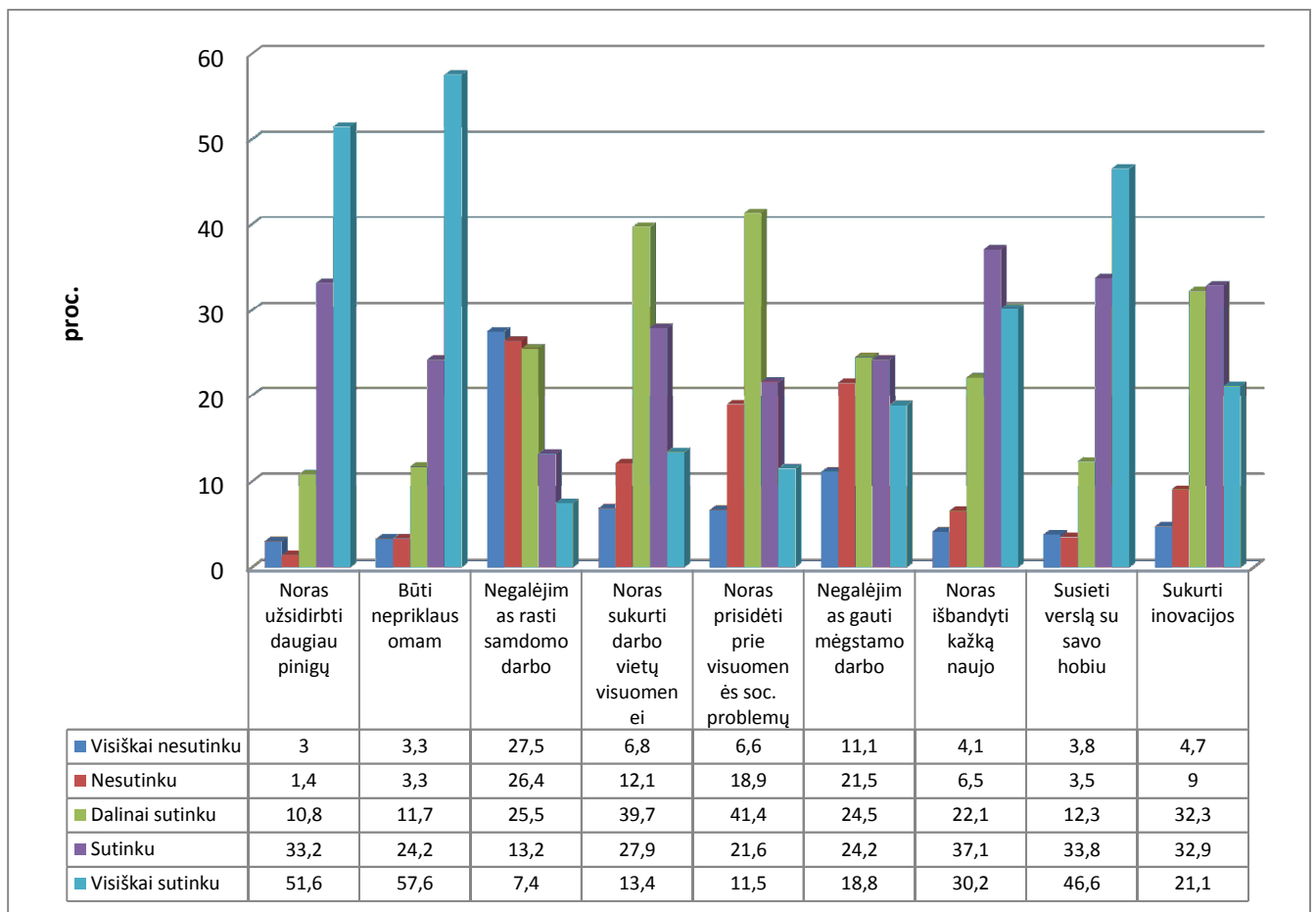
10 respondentų nurodė, kad problema slypi ugdyme. Jie nurodė, kad aukštosiose mokyklose dėstomi dalykai neatitinka realių praktiniam darbui reikalingų įgūdžių, mokantis nebelieka laiko darbui, darbdavių požiūris nelankstus dėl studijuojančių darbuotojų, mokyklose *„mokomi senais metodais, netinkančiais XXI a. besivystančioms asmenybėms“*, trūksta universitetų bei darbdavių bendradarbiavimo. Vienas respondentas pateikė gana išsamų atsakymą: *„ Nepakankamas susidomėjimo skatinimas (nuo pat mažumės) - tai yra ugdymo problema. Mokyklose/universitetuose/kolegijose žmonės per mažai įtraukiami į praktinę veiklą, vietoj to dėmesys koncentruojamas į teorines žinias. Taip laikui bėgant blėsta žmogaus susidomėjimas įvairiais dalykais, jis "atbunka" (dalinai) nuo gebėjimo laisvai bendrauti, kurti, giliau pažvelgti į vieną ar kitą sritį. Pvz., Amerikoje jau nuo pradinių mokyklų yra labai skatinamas įvairių būrelių lankymas, užklasinės veiklos turėjimas - tai palaipsniui skatina individą "atrasti save", tobulėti. Kitos priežastys - nepalanki politinė ir finansinė aplinkos, kurios yra pernelyg įpareigojančios, apribojančios jauna žmogų ir neleidžiančios laisvai plėtoti verslo idėjų.“*

18 respondentų įvardijo kitas priežastis: pažinčių neturėjimą, diskriminaciją vyresnių žmonių atžvilgiu arba lytinę diskriminaciją, alkoholį bei kitus žalingus įpročius, informacijos stoką, tinkamų sąlygų nebuvimą.

Apibendrinus respondentų atsakymus galima teigti, kad dauguma respondentų mano, jog problemos slypi darbo rinkoje. Pagrindinė problema, kurią jie įvardijo buvo finansinės problemos. Taip pat dažnai pasitaikė atsakymų, kai nurodomas neigiamas darbdavių požiūris į jaunus darbuotojus. Taip pat nemaža dalis respondentų nurodė, kad problemos slypi pačiame jaunime. Mažiausia dalis respondentų mano, kad priežastys yra išorinės, politinės arba susijusios su netinkamu ugdymu. Taigi jaunimo nuomonė dėl problemų, su kuriomis jie susiduria darbo rinkoje sutampa su mokslinėje literatūroje išskiriamomis pagrindinėmis problemomis, nes jie išskyrė tas pačias pagrindines problemas, kurios dažniausiai nurodomos mokslinėje literatūroje.

Ištyrus mokslinę literatūrą, paaiškėjo, kad verslininkai įkuria verslą siekdami įvairių tikslų, tačiau šiuos tikslus galima sugrupuoti į grupes: ekonomiškai orientuotus verslininkus, socialiai arba visuomeniškai orientuotus verslininkus. Siekiant sužinoti respondentų nuomonę apie priežastis, dėl kurių jie norėtų įkurti savo verslą arba patys save įdarbinti, buvo pateiktas klausimas: „Dėl kokių priežasčių norėtumėte įkurti savo verslą?“. Gauti rezultatai pateikti 15 paveiksle.

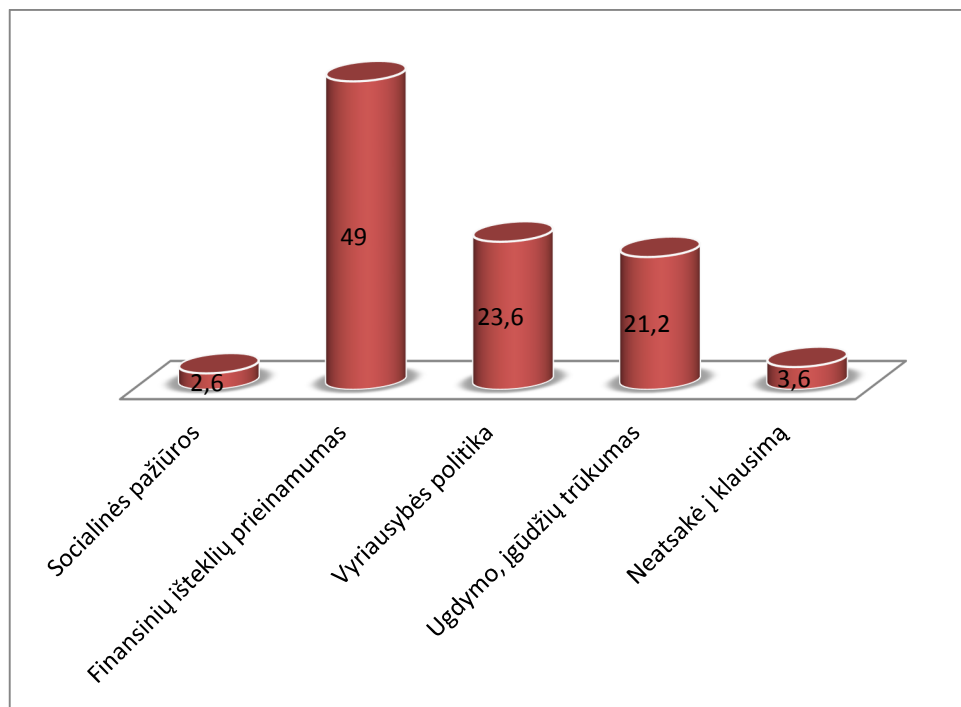
15 pav. Priežastys įkurti nuosavą verslą, proc.

Apibendrinant rezultatus, pastebime, kad dauguma respondentų savo verslo norėtų imtis dėl noro uždirbti daugiau pinigų (sutinku arba visiškai sutinku nurodė 84,8 proc. respondentų). Taip pat kitą svarbią priežastį respondentai nurodė norą būti nepriklausomiems (sutinku arba visiškai sutinku

pasirinko 81,8 proc. respondentų) bei verslą susieti su hobiu (sutinku arba visiškai sutinku pasirinko 80,4 proc. respondentų). Tuo tarpu respondentai nesiiimtų nuosavo verslo dėl negalėjimo rasti samdomo darbo (nesutinku arba visiškai nesutinku pasirinko 53,9 proc. respondentų) bei dėl to, kad negali rasti mėgstamo darbo (nesutinku arba visiškai nesutinku pasirinko 32,6 proc. respondentų). Respondentų nuomonė dėl noro sukurti daugiau darbo vietų visuomenei bei prisidėti prie socialinių problemų gana neutrali.

Taigi, išanalizavus rezultatus galima teigti, kad respondentams labiausiai rūpi finansiniai motyvai. Net negalėdami rasti samdomo darbo arba mėgstamo darbo apklaustieji nesirinktų verslo, kaip vienos iš užimtumo alternatyvų. Taip pat pastebima, kad respondentai nekurtų verslo norėdami prisidėti prie socialinių problemų sprendimo.

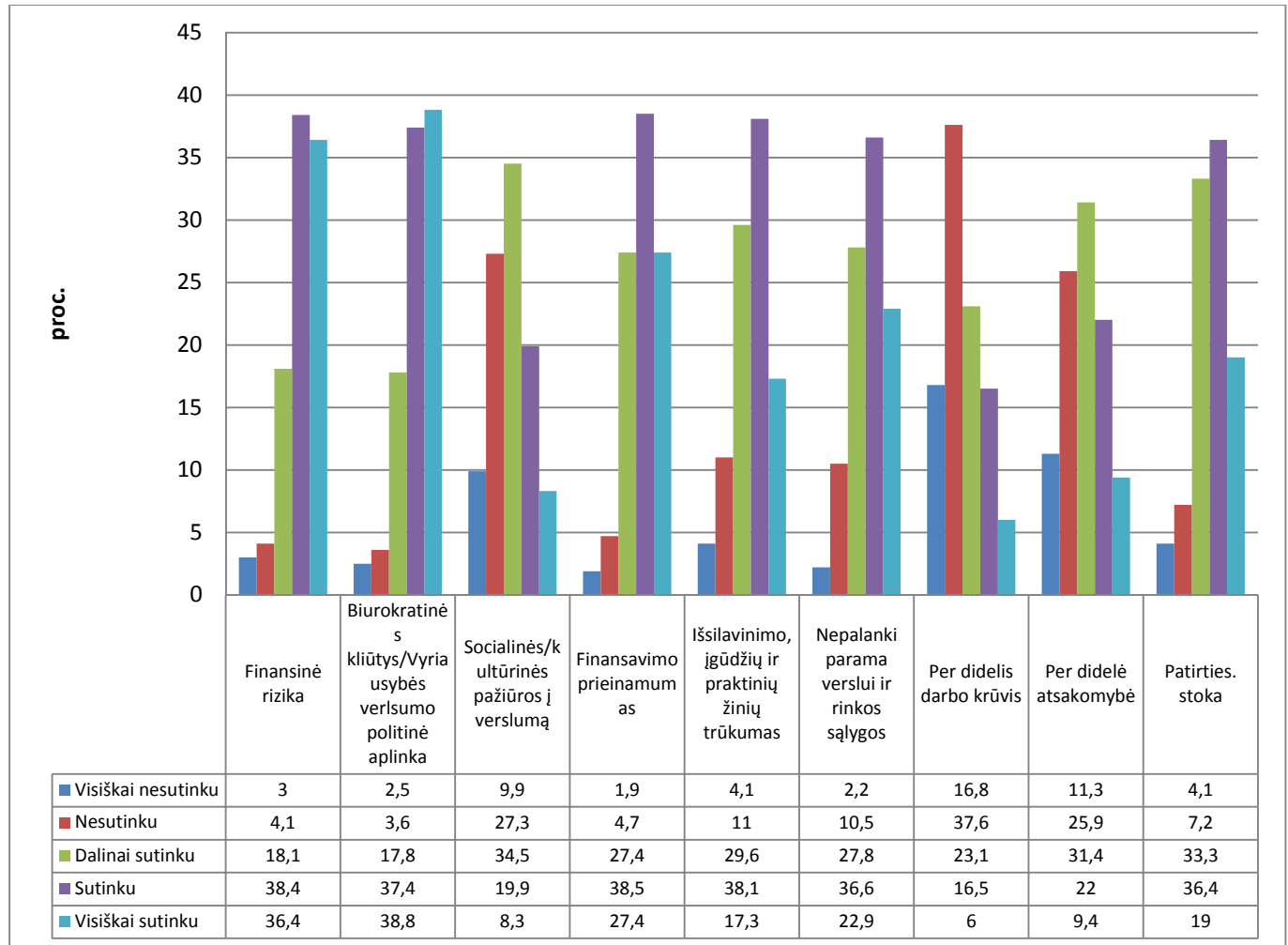
Siekiant nustatyti respondentų nuomonę, kokia yra pagrindinė kliūtis, neskatinanti imtis nuosavo verslo, respondentams užduotas klausimas „*kokia yra svarbiausia kliūtis, trukdanti imtis verslo?*“. Respondentų atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 16 paveiksle.

16 pav. **Kliūtys, trukdančios imtis verslo, proc.**

Pastebima, kad 49 proc. respondentų įvardijo finansinių išteklių trūkumą. Kiek mažiau, 23,6 proc. apklaustųjų, teigia, kad pagrindinė kliūtis yra vyriausybės politika. Ne ką mažesnę dalis respondentų (21,2 proc.) mano, kad ugdymo, įgūdžių trūkumas yra pagrindinė priežastis, neskatinanti imtis verslo. Tik 2,6 proc. apklaustųjų, kaip pagrindinę kliūtį, nurodė neigiamas socialines pažiūras į verslininkus. 3,6 proc. respondentų neatsakė į klausimą.

Norint detaliau išsiaiškinti respondentų nuomonę dėl kliūčių, kurios demotyvuoja juos įkurti nuosavą verslą, respondentų buvo prašoma įvertinti teiginius. Gauti rezultatai pavaizduoti 17 paveiksle.

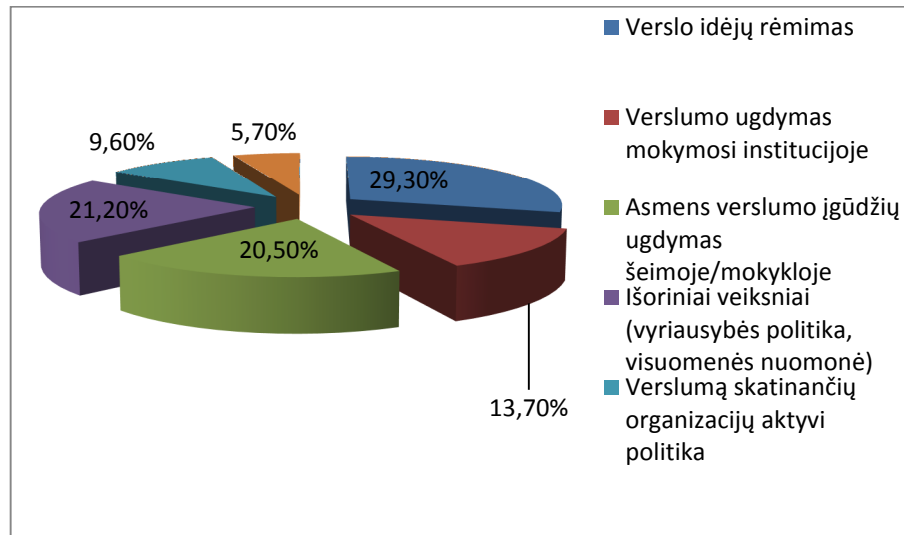

17 pav. Veiksniai demotyvuojantys imtis verslo, proc.

Rezultatų pasiskirstymas parodo, kad pagrindinė priežastis, kodėl respondentai neįkurtų savo verslo yra biurokratinės kliūtys ar vyriausybės verslumo politinė aplinka (atsakymą sutinku arba visiškai sutinku pasirinko 76,2 proc. respondentų). Kita ne mažiau sviri kliūtis yra finansinė rizika. Su šiuo teiginiu sutiko arba visiškai sutiko 74,8 proc. apklaustųjų. Respondentus taip pat demotyvuoja finansavimo šaltinių prieinamumas (sutinku arba visiškai sutinku pasirinko 65,9 proc. respondentų). Kalbant apie veiksnius, kurie turi mažiausią įtaką nusprendžiant imtis verslo, respondentai nurodė per didelį darbo krūvį (nesutiko arba visiškai nesutiko 54,4 proc. respondentų). „Per didelė atsakomybė“ teiginį pasirinko 37,2 proc. respondentų, o su teiginiu „socialinės pažiūros į verslumą“ nesutiko arba visiškai nesutiko taip pat 37,2 proc. apklaustųjų.

Apibendrinus tokius rezultatus, galima daryti išvadą, kad respondentai nekurtų savo verslo dėl juos demotyvuojančių išorinių veiksnių, kurių pagrindiniai yra susiję su finansiniais veiksniais. Tuo tarpu mažiausią įtaką respondentams turėtų vidiniai arba nuo respondentų asmeninių savybių tiesiogiai priklausantys veiksniai.

Toliau siekėme sužinoti, kas respondentų nuomone efektyviai prisideda prie verslumo galimybių. Respondentų atsakymai į klausimą: „kuri iš verslo skatinimo yra efektyviausia?“ pasiskirstymas parodytas 18 paveiksle.

18 pav. Verslumo priemonių efektyvumas, proc.

29,3 proc. apklaustųjų teigia, kad verslo idėjų rėmimas gali būti efektyvi priemonė skatinti verslumą. Kiek mažiau, 20,50 proc., respondentų teigia, kad asmens verslumo įgūdžių ugdymas šeimoje ar mokykloje teigiamai prisidėtų prie verslumo skatinimo. 21,2 proc. respondentų mano, kad išoriniai veiksniai turi didžiausią įtaką verslumo skatinimui. 13,70 proc. apklaustųjų mano, kad verslumą efektyviausiai paskatintų verslumo ugdymas mokymosi institucijoje. 9,6 proc. apklaustųjų nurodė, kad tam įtakos turėtų verslumą skatinančių organizacijų veikla bei 5,7 proc. respondentų šiuo klausimu neturi nuomonės.

Siekiant iširti, ar respondentai žino apie verslumo galimybes ir dalyvauja verslumo skatinimo programose, buvo prašoma respondentų atsakyti į teiginius. Žemiau esančioje lentelėje pateikti duomenys apie respondentų įsitraukimą į verslumo skatinimą atsižvelgiant į jų demografines charakteristikas.

5 lentelė. Respondentų dalyvavimas verslumo skatinimo veikloje, proc.

Ar per paskutinius metus dalyvavote verslo organizavimo mokymuose/verslą skatinančių organizacijų veikloje			
	Taip	Ne	Neatsakė į klausimą
Lytis			
Moteris	26,9	67,4	5,7
Vyras	47,2	49,1	3,8
Amžius			
15-19	44,7	47,4	7,9
19-24	33,3	63,3	3,4
25-29	26,3	63,2	10,5
30-34	28,6	68,3	3,2
Ar este susipažinę jaunimo verslumo skatinimo politiką?			
Lytis			
Moteris	19,4	74,9	5,7
Vyras	27,4	67,9	4,7
Amžius			
15-19	34,2	60,85	5,3
19-24	22,2	74,9	2,9
25-29	17,1	72,4	10,5
30-34	15,9	76,2	7,9
Ar jūsų mokymosi institucija skatina verslumą?			
Lytis			
Moteris	41,2	52,3	6,5
Vyras	44,3	50,9	4,7
Amžius			
15-19	47,4	47,4	5,3
19-24	48,8	47,3	3,9
25-29	30,3	47,3	3,9
30-34	30,2	61,9	7,9
Ar žinote apie jaunimo verslumu besirūpinančias organizacijas?			
Lytis			
Moteris	18,6	75,6	5,7
Vyras	27,4	67,9	4,7
Amžius			
15-19	31,6	63,2	5,3
19-24	22,7	74,4	2,9
25-29	13,2	79,3	10,5
30-34	17,5	74,6	7,9
Ar žinote kokią paramą gali gauti pradedantis verslininkas?			
Lytis			
Moteris	24,7	69,9	5,4
Vyras	34,9	60,4	4,7
Amžius			
15-19	15,8	78,9	5,3
19-24	29,00	68,1	2,9
25-29	25,00	64,5	10,5
30-34	31,7	61,9	6,3
Kaip manote, ar šalies kultūra palanki verslo kūrimui?			
Lytis			
Moteris	22,9	72,00	5,00
Vyras	48,1	46,2	5,7
Amžius			

15-19	26,3	68,4	5,3
19-24	32,4	64,7	2,9
25-29	25,00	64,5	10,5
30-34	28,6	65,1	6,3

Į klausimą „ar per paskutinius metus dalyvavote verslo organizavimo mokymuose/verslą skatinančių organizacijų veikloje?“ respondentų atsakymai pasiskirstė taip: 26,9 proc. moterų teigė, kad mokymuose dalyvavo. Dažniau mokymuose dalyvavo vyrai, 47,2 proc. jų nurodė, kad per pastaruosius metus mokymuose yra dalyvavę. Dažniausiai mokymuose dalyvavo 15 – 19 m. amžiaus žmonės: 44,7 proc. jų nurodė, kad per pastaruosius metus dalyvavo mokymuose. Mažiausias dalyvavimas mokymuose buvo 30 – 34 m. amžiaus asmenų, net 68,3 proc. jų mokymuose nėra dalyvavę per pastaruosius metus.

Toliau buvo klausama, ar respondentai yra susipažinę su verslumo skatinimo politika. Didžioji dauguma jaunimo su verslumo skatinimo politika nėra susipažinę. Nors vyrų ir moterų atsakymų pasiskirstymas gana panašus, tačiau šiek tiek daugiau vyrų (27,4 proc.) yra susipažinę su verslumo skatinimo politika, tuo tarpu tik 19,4 proc. respondenčių moterų yra susipažinusios su jaunimo verslumo skatinimo politika. Labiausia susipažinę buvo 15 – 19 m. amžiaus žmonės, o menkiausiai susipažinę 30 – 34 metų respondentai.

Į klausimą „ar jūsų mokymo įstaiga skatina verslumą?“ „taip“ atsakė 41,7 proc. moterų bei 44,3 proc. vyrų. Galima teigti, kad šiek tiek daugiau nei pusė respondentų nurodė, kad jų mokymo įstaiga neskatina verslumo.

Paklausti, ar žino apie verslumu besirūpinančias organizacijas, respondentai nurodė, kad tik 27,4 proc. vyrų žino apie tokias organizacijas ir tik 18,6 proc. moterų žino apie jas. 31,6 proc. 15 – 19 m. amžiaus respondentų nurodė žinantys apie tokias organizacijas. Mažiausiai apie jas yra girdėję 25 – 29 m. amžiaus apklaustieji (13,2 proc.).

Į klausimą „ar žinote kokią paramą gali gauti pradedantis verslininkas?“ teigiamai atsakė 24,7 proc. moterų bei 34,9 proc. vyrų. 29 proc. 19 – 24 m. amžiaus respondentų nurodė žinantys, kokią paramą gali gauti pradedantys verslininkai. Mažiausiai apie paramą žino 15 – 19 metų apklaustieji, iš jų atsakė į klausimą teigiamai tik 15,8 proc.

48,1 proc. vyrų bei 22,9 proc. moterų mano, kad šalies kultūra palanki verslo kūrimui. Pagal amžiaus grupę respondentų atsakymai pasiskirstė gana panašiai, nors palankiausiai šalies kultūrą verslo aplinkai vertina 19 – 24 metų apklaustieji.

Apibendrinus šių klausimų rezultatus, galima teigti, kad jaunimas nepakankamai dalyvauja verslumo skatinimo programose ir žino apie verslumo galimybes. Vyrų turi daugiau žinių apie verslumo galimybes, be to, 15 – 19 metų amžiaus jaunimas turi šiek tiek daugiau žinių apie verslą ir aktyviau dalyvauja mokymuose nei vyresni asmenys. Šiek tiek mažiau nei pusė respondentų mano,

kad jų mokymosi įstaiga skatina verslumą. Taip pat didžioji dalis respondentų teigė, kad šalies kultūra nėra palanki verslo kūrimui. Jaunimas nepakankamai dalyvauja mokymuose, žino apie finansinių priemonių galimybes jaunimo verslui. Nors daugelis jų, paprašyti nurodyti pagrindinę priežastį, kliudančią įkurti nuosavą įmonę, nurodė finansinių priemonių prieinamumą. Galima daryti išvadą, kad informacijos stoka ir nesidomėjimas verslumo galimybėmis sumažina jų verslumą.

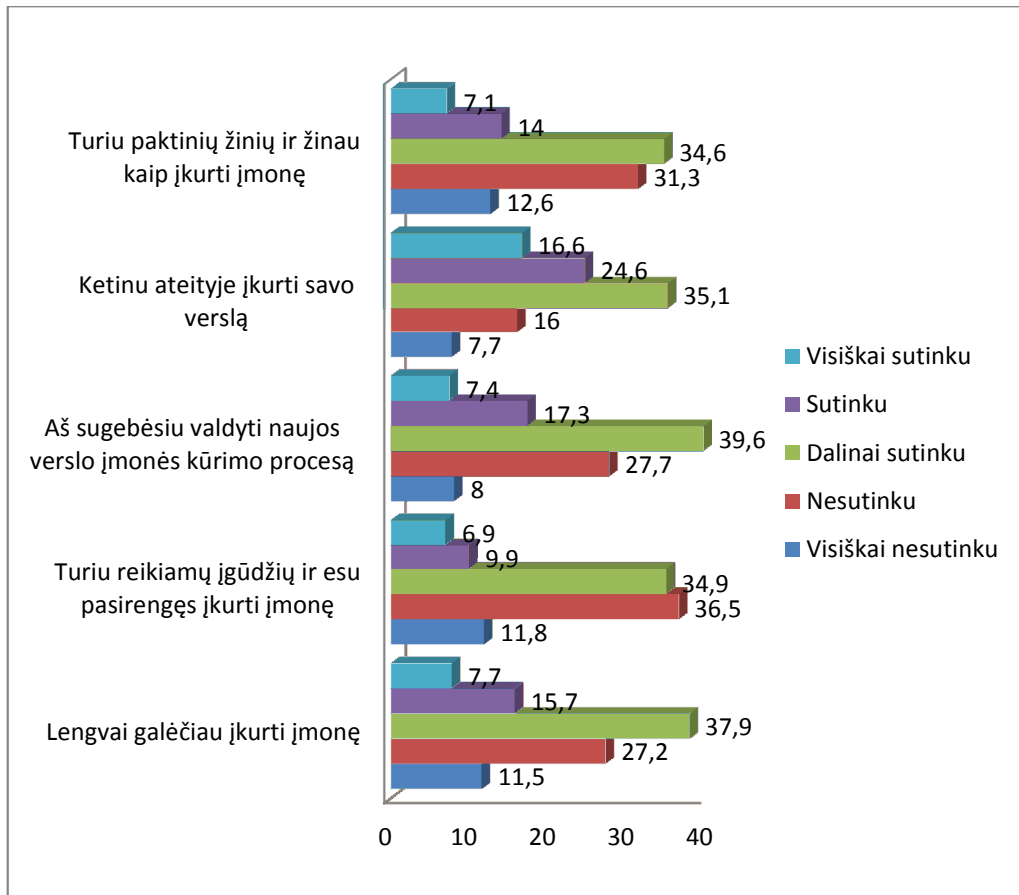
Toliau respondentams buvo užduotas atviras klausimas ir prašoma išvardinti, kokias jie žino organizacijas, skatinančias jaunimo verslumą. Iš respondentų atsakymų, galima daryti išvadą, kad didžioji dalis jų nežino nei vienos organizacijos besirūpinančios jaunimo verslumo skatinimu. Net 114 respondentų neišvardijo nei vienos organizacijos. Mažesnę dalis respondentų nurodė tik po vieną organizaciją: daugiausia (25 respondentai) nurodė VŠĮ „Versli Lietuva“, 4 apklaustieji nurodė Verslo angelų fondą, 3 apklaustieji įvardijo „Junior achievement“, 5 respondentai nurodė „Verslauk“, 4 INVEGA.

Tik vienas iš respondentų paminėjo šias organizacijas: MRU Jaunųjų finansininkų akademija, Hub Vilnius, iSetvk, AIESEC, Jaunoji Lietuva, btnstart, LIJOT.

Keli respondentai paminėjo verslo centrus ir inkubatorius, Europos Sąjungos iniciatyvas, verslo slėnius, ir mano, kad verslumą skatina universitetai arba kolegijos.

Iš respondentų atsakymų galima teigti, kad verslumą skatinančių organizacijų žinomumas tarp jaunimo yra labai menkas. Didžioji dauguma respondentų negalėjo išvardinti nei vienos konkrečios organizacijos. Tik labai maža dalis apklaustųjų nurodė konkrečias organizacijas, tarp kurių žinomiausia buvo VŠĮ „Versli Lietuva“.

Taip pat siekėme sužinoti respondentų pasirengimą įkurti nuosavą įmonę arba patiems save įdarbinti. Respondentų atsakymai pateikiami 8 paveiksle.

19 pav. Pasirengimas įkurti nuosavą verslą, proc.

Iš respondentų atsakymų pasiskirstymo galima pastebėti, kad daugiau nei trečdalis respondentų su kiekvienu teigimu dalinai sutiko. Net ketvirtadalis respondentų nemano, kad jie lengvai galėtų įkurti savo įmonę. Su teiginiu „ketinu ateityje įkurti savo įmonę“ sutiko arba visiškai sutiko 41,2 proc. respondentų. Tuo tarpu su šiuo teigimu visiškai nesutiko arba nesutiko 38,7 proc. respondentų. 48,3 proc. apklaustųjų teigia, kad nesutinka arba visiškai nesutinka su teiginiu, kad jie turi reikiamų įgūdžių ir yra pasirengę įkurti įmonę. Su teiginiu „turiu praktinių žinių ir žinau kaip įkurti įmonę“ nesutinka arba visiškai nesutinka 43,8 proc. respondentų.

Apibendrinus galima teigti, kad respondentai nemano, kad jie yra pasirengę įkurti savo įmonę ar turi pakankamai įgūdžių verslo įkūrimui. Nepaisant to, beveik pusė apklaustųjų teigia, kad ateityje ketina įkurti savo nuosavą verslą.

IŠVADOS

1. Jaunimas darbo rinkoje susiduria su problemomis – užimtumo nebuvimu, nepalankiomis darbo sąlygomis, neužtikrintinumu dėl ateities. Vienas iš šių problemų sprendimų būdų yra jaunimo verslumas. Verslumas padaro juos produktyviais visuomenės dalyviais ir prisideda prie teigiamų ekonominių veiksnių, nes sukuriamos darbo vietos, didėja vartojimo paklausa, mokestinės pajamos šalių biudžetuose.
2. Verslumas apibūdinamas žmogaus savybių, vertybių, požiūrio, gebėjimų kontekste, siekiant įkurti nuosavą verslą. Autorių apibrėžimai gali būti sugrupuoti į tris kategorijas: verslumas, kaip veikla; verslumas, kaip procesas; verslumas kaip bruožų visuma.
3. Jauni asmenys imasi verslo siekdami ekonominių, socialinių arba visuomeninių motyvų. Labiausiai jaunų verslininkų motyvai skiriasi atsižvelgiant į šalių ekonominę situaciją, kadangi yra išskiriami du esminiai motyvai – verslumas, paskatintas ekonominio būtinumo ir verslumas, paskatintas galimybių. Lietuvoje dažnesnis verslumas siekiant pasinaudoti galimybėmis.
4. Aukštesniems jaunimo verslumo lygio rodikliams įtakos turi valstybės verslumo skatinimo politika. Skatinimą labiausiai lemia ugdymo, finansavimo šaltinių prieinamumas ir lengvatinės sąlygos finansavimui, mokestinės lengvatos. Atsižvelgiant į tai, kad jaunimo įkuriamos įmonės dažniausiai yra smulkios ir vidutinės, pagalba jaunimo veiklai susijusi su parama smulkiam ir vidutiniam verslui. Daugiausia tokių priemonių finansuojama iš Europos Sąjungos biudžeto.
5. Nuo 2003 m. imtasi aktyvios veiklos švietimo sistemoje. Kaip pagrindinę priemonę galima išskirti įgyvendintą Nacionalinę jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programą, kurios dėka įvairiomis priemonėmis skatinamas mokinių ir studentų įsitraukimas į verslo veiklą. Taip pat Lietuvoje veikia gana nemažai organizacijų ir iniciatyvų, kurios skatina jaunų žmonių verslumo lygį, supažindinant su verslo kūrimo subtilybėmis, finansavimo galimybėmis. Pastebima, kad daugiausiai tokių priemonių ypatingą dėmesį kreipia į jaunimą, kuris turi inovatyvias idėjas.
6. Atlikus tyrimą galima daryti tokias išvadas:
  - 6.1 Darbo rinkos situacija jaunimui nėra palanki: jaunimo nedarbo lygis yra ženkliai didesnis negu vyresnio amžiaus žmonių bei jiems mokamas mažesnis darbo užmokestis negu vyresnio amžiaus žmonėms. Tačiau, nors jų atlyginimas ir mažesnis, skurdo rizika jaunimui negresia labiau negu kito amžiaus asmenų grupėms.
  - 6.2 Apklausos metu paaiškėjo, kad dauguma respondentų mano, jog su jaunimo užimtumu susijusios problemos slypi darbo rinkoje. Pagrindinė problema, kurią jie įvardijo buvo finansinės problemos. Taip pat dažnai pasitaikė atsakymų, kai nurodomas neigiamas darbdavių požiūris į jaunus darbuotojus. Nemaža dalis respondentų nurodė, kad problemos

slypi pačiame jaunime. Mažiausia dalis respondentų mano, kad priežastys yra išorinės, politinės arba susijusios su netinkamu ugdymu.

- 6.3 Išanalizavus pagrindinius verslo tendencijų rodiklius, pastebima, jaunimo įkurtam verslui gali grėsti didesnė rizika bankrutuoti, nes jaunimas dažniausiai įkuria mažas ir vidutines įmones, o tokių įmonių bankroto rodikliai yra ženkliai didesni nei didelių įmonių. Įmonių kūrimas šalyje nėra susijęs su nedarbo lygio pokyčiu, tačiau esant aukštesniam nedarbo lygiui, daugėja fizinių asmenų, kurie užsiima savarankiška ekonomine veikla.
- 6.4 Apklauskos dalyviai nėra pasirengę įkurti savo įmonės ir neturi pakankamai įgūdžių verslo įkūrimui, nors respondentai laiko save versliais, tačiau jiems trūksta verslumo įgūdžių. Tą patvirtina ir tai, kad jiems nėra būdingos pagrindinės verslių asmenų savybės bei įgūdžiai. Nepaisant to, beveik pusė apklaustųjų teigė, kad ateityje ketina įkurti savo nuosavą verslą.
- 6.5 Noras užsidirbti pinigų, būti nepriklausomiems bei verslą susieti su hobiu yra pagrindinės priežastys, kodėl jaunimas norėtų imtis nuosavo verslo. Apklauskos rezultatai parodė, kad jaunimas nekurtų savo verslo dėl negalėjimo rasti samdomo darbo ar negalėjimo rasti mėgstamo darbo, prisidėti prie visuomenės socialinių problemų.
- 6.6 Apklauskos dalyviai išskyrė pagrindines kliūtis, įkuriant nuosavą verslą: biurokratinės kliūtys ar vyriausybės verslumo politinė aplinka, finansinė rizika, finansavimo šaltinių prieinamumas.
- 6.7 Jaunimas nepakankamai dalyvauja verslumo skatinimo programose ir žino apie verslumo galimybes. Vyrai turi daugiau žinių apie verslumo galimybes, be to, 15 – 19 metų amžiaus jaunimas turi šiek tiek daugiau žinių apie verslą ir aktyviau dalyvauja mokymuose nei vyresni asmenys. Verslumo skatinimo organizacijų žinomumas yra labai menkas, daugelis apklausoje dalyvavusių respondentų negalėjo nurodyti nei vienos organizacijos ar iniciatyvos. Nors daugelis jų, paprašyti nurodyti pagrindinę priežastį, kliudančią įkurti nuosavą įmonę, nurodė finansinių priemonių prieinamumą. Galima daryti išvadą, kad informacijos stoka ir nesidomėjimas verslumo galimybėmis sumažina jų verslumą.

LITERATŪRA

1. **Adamonienė R., Astromskienė A.** Connection of Youth Entrepreneurial Activity and Value Principles // Public policy and administration. – Vilnius, 2013, Vol. 12, No 3, p. 470–482. - ISSN 2029-2872
2. **Andersson T. et al.** Knowledge-Driven Entrepreneurship. – 2010, 254 p. – ISBN 978-1-4419-1188-9
3. **Atieno R.** Linkages, access to finance and the performance of small-scale enterprises in Kenya // Journal of Accounting and Business Research. – 2009, No. 3(1), p. 33-48
4. **Audretsch, D. B., Thurik, R.** What is new about new economy? Sources of growth in the managed and entrepreneurial economies. Industrial and Corporate Change. – 2001, Vol. 10 No. 1, p. 267–315
5. **Barščiūtė A., Riaukienė A.** Jaunimo verslumo skatinimo tyrimas // Geriausi Kauno kolegijos studentų tiriamieji/kūrybiniai darbai. – Kaunas: Kauno kolegija, 2012, Vol. 4, No. 1, p. 5. – URL: <https://ojs.kauko.lt/index.php/stmd/article/view/252/251>
6. **Blokker P. Dallago B.** Youth Entrepreneurship and Local Development in Central and Eastern Europe. Ashgate Publishing Group. – 2008, 256 p. – ISBN 978-0754670957
7. **Chigunta F.** Youth entrepreneurship: Meeting the key policy challenges. – Education Development Center, 2002, 29 p. – URL: <http://www.bg.entrep.ta>
8. **Chindoga F.** An Investigation into the Obstacles to Youth Entrepreneurship in South Africa // International Business Research. – 2001, Vol. 4, No. 2
9. **Chung H. et al.** Young people and the post-recession labour market in the context of Europe 2020 // Transfer. – Kent: University of Kent, 2012, vol. 18 No. 3 p. 299 - 315. – ISSN 1024-2589
10. **Chung H. et al.** Transfer: European Review of Labour and Research. – Belgium: European Trade Union Institute, 2012. – ISSN 1996-7284
11. **Čiburienė J., Guščinskienė J.** Jaunimo verslumas: lyčių aspektas // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. – Vilnius, 2009, Nr. 1 (14), p. 62-69
12. **Dash M. Kaur K.** Youth Entrepreneurship as a Way of Boosting Indian Economic Competitiveness // A Study of Orissa International Review of Management and Marketing. – Orissa: Utkal university, 2012, Vol. 2, No. 1, p. 10-21. – ISSN: 2146-4405
13. **Down S., Warren L.** Constructing narratives of enterprise: cliché's and entrepreneurial selfidentity // International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research. – 2008, No. 14(1), p. 4–23. – ISSN 1355-2554

14. **Dudaitė, J., Žibėnienė, G.** Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą // Socialinis darbas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, Nr.1 (11), p. 16–176. – ISSN 1648-4789
15. **Ebewo P. E., Shambare R.** The reason business plans of start-up ventures are rejected by South African financiers: evidence from SIFE-TUT Harmony Fashion Design Business Challenge // Emerging Markets Conference of the International Management Research Academy (IMRA). – London, 2012, p. 449-459. – ISSN 2220-6140
16. **European Union.** Key competences for lifelong learning. – 2007. – URL: <http://ec.europa.eu>
17. **Gegieckienė, L., Graikštienė, A.** Verslumas. – Vilnius: Ciklonas, 2009, 178 p. - ISBN: 9789955880240
18. **Gordon E. et al.** Entrepreneurship Development // Mumbai IND Global Media. – 2009, 19 p.
19. **Haftendorn K., Salzano C.** Facilitating Youth Entrepreneurship Part I: An analysis of awareness and promotion programmes in formal and non-formal education // SEED Working Paper In Focus Programme on Boosting Employment through Small Enterprise Development. – Geneva, 2004, No. 59, p. – ISSN
20. **Henry C. et al.** Entrepreneurship education and training: can entrepreneurship be taught? // Education+Training. Part II – Ireland, 2005, Vol. 47, No. 3, p. 158-169. – ISSN 0040-0912
21. **International Labour Organization.** Global Employment Trends for Youth: 2011 Update. - Geneva: International Labour Office, 2011. – ISBN 978-92-2-124546-9
22. **Yaghoubi J.** Study barriers to entrepreneurship promotion in agriculture higher education // Procedia Social and Behavioral Sciences. – Iran: Zanzan University, 2010, No. 2
23. **Jasnavičius R.** Verslumo sparnai.: verslumas jaunimo organizacijose // Po skėčiu. – Vilnius: LiJOT. – Vilnius, 2006, Nr. 64, p. 23-24
24. **Jenner C.** Entrepreneurship and Youth Unemployment // Social inovation: Sustainability, Ethics & Governance, 2013, p. 217-227. – ISBN 978-3-642-36540-9
25. **Jones V. M., Nummela N.** International entrepreneurship: expanding the domain and extending our research questions // European Management Journal. – Turku, 2008, Vol. 26, No. 6, p. 349-353
26. **Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija.** Studijos besikeičiančioje Verslo aplinkoje // Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos, įvykusios Alytaus kolegijoje 2009 m. balandžio 23 d., pranešimų Medžiaga . – Vilnius, 2009, 92 p. - ISSN 2029-2813
27. **Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267613&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2013 10 02]
28. **Lietuvos statistikos departamentas.** www.stat.gov.lt/. [žiūrėta 2013 11 25]

29. **Maas G., Herrington M.** South African Report // The Global Entrepreneurship Monitor. – 2006. – URL: <http://budgetspeechcompetition.co.za>
30. **Mažųjų įmonių chartijos tinklalapis.** http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/n26002_fr.htm
[žiūrėta 2013 10 21]
31. **Mokslo ir technologijų parkai.** <http://www.inovacijos.lt/index.php?123223897> [žiūrėta 2013 10 19]
32. **Mutezo A. T.** Obstacles in the access to SMME finance: an empirical perspective of Tshwane: Masters Dissertation: social sciences. – University of South Africa, 2005
33. **Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=387971 [žiūrėta 2013 10 01]
34. **Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2013 10 15]
35. **Navasaitienė S., Subačiūtė V.** Žemės ūkio gamintojų verslumas ir jo skatinimo priemonės: Marijampolės regiono atvejis // Management theory and studies for rural business and infrastructure development: Research papers. – Kaunas, 2012, Nr. 3 (32), p. 106-117. - ISSN 1822-6760
36. **Peverelli P.J., Song J.** Chinese Entrepreneurship: A Social Capital Approach. – 2012, p. 37-57. – ISBN 978-3-642-28206-5
37. **Policy Brief on Youth Entrepreneurship** // OECD European Union. – Luxembourg, 2012. – ISBN 978-92-79-25422-2. – URL: http://www.oecd.org/cfe/leed/Youth%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf [žiūrėta 2013 11 26]
38. **Pretorius M. et al.** Critical evaluation of two models for entrepreneurial education // International Journal of Educational Management. – 2005, vol. 19 No.5, p. 413-427. – ISSN 0951-354X
39. **Pretorius M., Shaw G.** Business plan in bank-decision making when financing new ventures in South Africa // South African Journal of Economics and Management Science. – 2004, No. 7(2), p. 221-242
40. **Pruskus V.** Verslo etika: laiko iššūkiai ir atsako galimybės: enciklopedija. – Vilnius, 2003, 387 p. – ISBN 9986-433-30-4
41. **Ramadani V., Schneider R.C.** Entrepreneurship in the Balkans: Diversity, Support and Prospects. Berlin: Springer. – 2013, 377 p. – ISBN 978-3-642-36577-5
42. **Raosoft. Sample size calculation.** <http://www.ezsurvey.com/samplesize> [žiūrėta 2013 11 02]

43. **Rindova V. et al.** Entrepreneurship as emancipation // Academy of Management Review. 2009, Vol. 34, No. 3, p. 477–491
44. **Scarpetta S. et al.** Rising Youth Unemployment During The Crisis: How To Prevent Negative Long-Term Consequences On A Generation? // OECD Social, Employment And Migration Papers, 2010, no. 106, p. 35. – URL: www.oecd.org/dataoecd/10/8/44986030.pdf
45. **Schoof U.** Stimulating Youth Entrepreneurship: Barriers and incentives to enterprise startups by young people. Series on Youth and Entrepreneurship // SEED Working Papers. – Geneva, 2006, No 76, p. 1-12. – ISBN 92-2-118621-0
46. **Shambare R.** Barriers to Student Entrepreneurship in South Africa // Journal of Economics and Behavioral Studies. – 2013, Vol. 5, No. 7, p. 449-459. – ISSN 2220-6140
47. **Sharma M.** Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl kūrybiškumo ir verslumo. Priemonės krizei įveikti // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. – 2011. – URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:048:0045:0050:LT:PDF>
48. **Smallbone S., Welter F.** Conceptualising Entrepreneurship in a Transition Context // International Journal of Entrepreneurship and Small Business. – kur, 2006, Vol. 3, No. 2, p. 190-206. – ISSN 1476-1297
49. **Stokaitė V.** Verslumo skatinimas aukštajame moksle: Europos Sąjungos dokumentų ir Lietuvos atvejo analizė. Socialinės technologijos. – Vilnius, 2012, Nr. 2 (1), p. 139–155. – ISSN 2029-7564
50. **UAB „PricewaterhouseCoopers“ ataskaita.** Jaunimo verslumą skatinančių priemonių vertinimas // Galutinė ataskaita. – Vilnius, 2012, 172 p.
51. **Verslo informacijos centrai.** <http://www.lvpa.lt/Puslapiai/VersloInformacijosCentrai.aspx> [žiūrėta 2013 10 19]
52. **Verslo inkubatoriai.** <http://www.inovacijos.lt/index.php?-777307810> [žiūrėta 2013 11 19]
53. **Xheneti M.** Youth entrepreneurship in South East Europe: some policy recommendations. - United Kingdom: Kingston University, 2007, p. 104-126
54. **Zeffane R.** Gender and Youth Entrepreneurial Potential: Evidence from the United Arab Emirates // International Journal of Business and Management. – Canada, 2013, vol. 8, No. 1, – ISSN 1833-8119. – URL: <http://dx.doi.org/10.5539/ijbm.v8n1p60>
55. **Židonis Ž.** Verslumo skatinimo politika Lietuvoje: produktyvi, neproduktyvi ir destruktvyi antreprenerystė // Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius, 2008, Nr. 26, 8 p. - ISSN 1648
56. **Župerka A.** Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S). – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2010. – 186 p. - ISBN 978-9955-12-628-7

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBA

Urbonaitė R. Jaunimo verslumo galimybių tyrimas / Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. R. Tamošiūnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 66 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe pateikiama susisteminta jaunimo verslumo galimybių mokslinė problemos analizė, įvertinamos Lietuvoje egzistuojančios verslumo galimybės. Darbe ištirti ir įvertinti jaunimo verslumo galimybių aspektai, atliktas jaunimo verslumo galimybių kiekybinis tyrimas.

Pirmoje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros analizė, kurioje nagrinėjama verslumo samprata, paminint ir užimtumo problemą, analizuojama jaunimo verslumo esmė bei jo turinys. Bendrąja prasme aptariama verslumo skatinimo politika Europos Sąjungoje. Detaliau nagrinėjama Lietuvos politika šiuo klausimu: išnagrinėta ugdymo strategija, finansinės priemonės jauniems verslininkams, teikiamų konsultacijų ir paramos verslui sistema, aptiriamos pagrindinės organizacijos ir iniciatyvos. Antroje darbo dalyje buvo atliktas kiekybinis tyrimas, kuris leido įvertinti jaunimo verslumo galimybes Lietuvoje.

Pagrindiniai žodžiai: verslumas, jaunimo verslumas, verslumo galimybės, verslumo skatinimas.

Urbonaitė R. Research of Youth entrepreneurship opportunities in Lithuania / Master's Thesis in Economics of Financial Markets. Supervisor prof. dr R. Tamošiūnienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 66 p.

ANOTATION

Master thesis provides systematic analysis of youth entrepreneurship opportunities and evaluates present possibilities of youth entrepreneurship. In this thesis youth entrepreneurship aspects was examined, the quantitative research on youth entrepreneurship possibilities was carried out.

The first part of the thesis consist of scientific literature review: there was examined the concept of entrepreneurship, also employment problem was mentioned, analized youth entrepreneurship essence and it's content, discussed youth entrepreneurship promotion policy in European Union. Detailed examination was made on youth entrepreneurship promotion in Lithuania: examined education policy,

financial support for young entrepreneurs, guidance policy and main organizations and initiatives which deal with youth entrepreneurship promotion. In the second part quantitative reseach was carried out, it helped to evalute youth entrepreneurship opportunities in Lithuania.

Key words: youth employment, entrepreneurship, youth entrepreneurship, entrepreneurship opportunities, entrepreneurship promotion.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Urbonaitė R. Jaunimo verslumo galimybių tyrimas / Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. R. Tamošiūnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 66 p.

SANTRAUKA

Magistro studijų baigiamajame darbe nagrinėjamos jaunimo verslumo galimybės Lietuvoje. Baigiamojo darbo tema yra aktuali, kadangi didėjant jaunimo nedarbo lygiui vis plačiau susirūpinta jaunimo užimtumo alternatyvomis, viena iš jų yra verslumas. Tačiau dėl neigiamų ekonominių bei socialinių – kultūrinių aspektų jaunimui nesuteikiamos galimybės ir sąlygos imtis nuosavo verslo ar save įdarbinti. Todėl baigiamojo darbo tikslas – įvertinus jaunimo verslumo galimybių aspektus, atlikti verslumo galimybių tyrimą jaunimo požiūriu. Šiam tikslui įgyvendinti buvo išsikelti tokie uždaviniai: išanalizuoti verslumo teorinius aspektus, jo charakteristikas, jaunimo verslumo sampratą; išanalizuoti praktines jaunimo verslumo galimybes; atlikti statistinį jaunimo užimtumo problemų bei verslumo situacijos Lietuvoje vertinimą ir nustatyti pagrindines jaunimo užimtumo problemas bei verslumo tendencijas; atlikti kiekybinį tyrimą, kuris leistų įvertinti verslumo galimybes jaunimo požiūriu.

Siekiant įvertinti jaunimo verslumo sąvokos turinį, buvo išnagrinėta Lietuvos ir užsienio šalių autorių mokslinė literatūra. Išanalizuoti Statistikos departamento pateikti statistiniai jaunimo užimtumo ir verslumo situacijos duomenys. Tiriamojoje darbo dalyje atliktas kiekybinis jaunimo verslumo galimybių tyrimas. Tyrimo rezultatai leido įvertinti jaunimo verslumo galimybes Lietuvoje.

Darbe teoriniu požiūriu analizuojama verslumo koncepcija ir jo specifika, aptarta verslumo sampratos raida, analizuojama jaunimo verslumo esmė bei jo turinys. Bendrąja prasme aptariama verslumo skatinimo politika Europos Sąjungoje. Detaliau nagrinėjama Lietuvos politika šiuo klausimu: išnagrinėta ugdymo strategija, finansinės priemonės jauniems verslininkams, teikiamų konsultacijų politika, pagrindinės organizacijos ir iniciatyvos.

Šio darbo nauda pasireiškia tuo, kad supažindinama su aspektais ir problemomis, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį kuriant jaunimo verslumo politiką. Taip pat susistemintai aptariamos jaunimo verslumo galimybės, skatinimo politika Lietuvoje. Visa tai leidžia suvokti, kokios šiuo metu yra galimybės jaunimui imtis verslo. Atlikti tyrimai padės įvertinti verslo aplinką jaunimui, veiksnius, lemiančius galimybes imtis nuosavo verslo, bei jaunimo požiūrį į verslumo galimybes ir sąlygas.

Darbą sudaro: įvadas, dvi dalys, išvados. Darbo apimtis – 66 psl. teksto, 5 lentelės, 19 paveikslų, bibliografiniai šaltiniai, priedai.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Urbonaitė R. Research of Youth entrepreneurship opportunities in Lithuania / Master's Thesis in Economics of Financial Markets. Supervisor prof. dr R. Tamošiūnienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 66 p.

SUMMARY

Master 's thesis examines youth entrepreneurship opportunities in Lithuania. Subject is relevant, because youth unemployment is increasing and one of the alternative way to cope with youth problems is entrepreneurship. But due to negative economical and social aspects youth don't have proper opportunities to start their own enterprise. So the purpose of this thesis is to evaluate youth entrepreneurship opportunities in Lithuania. The objectives are: to analyze theoretic aspects of youth entrepreneurship, youth entrepreneurship concept; to analyze practical youth entrepreneurship opportunities; to conduct statistical research on youth employment issues and entrepreneurship situation and to identify the main youth employment problems and entrepreneurial conditions in Lithuania; to conduct quantitative research, which allows to evaluate possibilities for youth entrepreneurship

In order to evaluate youth entrepreneurship concept literature review of Lithuanian and foreign authors was carried out. The results allowed to evaluate youth entrepreneurship opportunities in Lithuania.

The paper in theoretical way analyzes the concept of entrepreneurship and its particularity, discusses the development of entrepreneurship's concept, analyzes the essence of youth entrepreneurship and its content. Detailed examination was given on Lithuanian policy on this matter: examined educational policy, financial support for young entrepreneurs, consultation policy and main organizations and initiatives.

The thesis is useful because there are provided aspects and problems that need to be addressed when considering youth entrepreneurship policy. Also youth entrepreneurship promotion and opportunities allow to figure out what are opportunities to start enterprise in Lithuania. The research assesses entrepreneurial environment for young people and the young people's attitudes to entrepreneurial opportunities and conditions.

The thesis consists of an introduction, two parts, conclusions. Scope of the work are 66 pages of text, 5 tables, 19 figures, references and appendices.

PRIEDAI

Anketa

1. Jūsų lytis

- Vyras
- Moteris

2. Jūsų amžius:

- 15-19
- 19-24
- 25-29
- 30-34

3. Išsilavinimas:

- Aukštasis
- Aukštesnysis
- Nebaigtas aukštasis
- Profesinis
- Vidurinis
- Nebaigtas vidurinis
- Kita

4. Šiuo metu jūsų užsiėmimas:

- Samdomas darbuotojas
- Studentas
- Turiu savo verslą
- Dirbu pagal verslo liudijimą
- Dirbu pagal individualios veiklos pažymą
- Bedarbis
- Darbdavys
- Moksleivis
- Kita

5. Jei nedirbate, nurodykite dėl kokių priežasčių nedirbate?

- Nėra poreikio/būtinybės
- Nerandate darbo
- Nerandate jus tenkinančio darbo
- Kita

6. Kokios yra pagrindinės su užimtumu susijusios problemos su kuriomis susiduria jaunimas Lietuvoje (įrašyti)?

---

7. Verslumas tai:

- Verslumas yra individų, ar grupės individų, dinaminis gerovės kūrimo procesas.
- Verslumas - tai asmens mąstymo būdas, asmeninės, socialinės, vadybinės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniniame gyvenime - konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už priimtus sprendimus.
- Verslumas yra kryptinga asmens, ar grupės susijusių asmenų, veikla kurios tikslas inicijuoti, išlaikyti ar organizuoti į pelną orientuotą verslą.

8. Jūsų ryšys su verslo veikla:

- Vadovauju savo verslui
- Esu verslo partneris
- Dalyvauju šeimos versle
- Bandžiau save versle, bet nepavyko
- Planuoju pradėti verslą
- Ne, savo verslo neturiu
- Kita

9. Kaip manote, ar esate verslus?

- Taip
- Ne
- Verslus, bet trūksta žinių/įgūdžių

10. Kaip manote, kokia yra svarbiausia kliūtis trukdanti imtis verslo?

- Socialinės pažiūros į verslininką
- Finansinių išteklių prieinamumas
- Vyriausybės politika
- Ugdymo, įgūdžių trūkumas

11. Dėl kokių priežasčių norėtumėte įkurti savo verslą?

	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Dalinai sutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
Noras užsidirbti daugiau pinigų					
Būti nepriklausomam					
Negalėjimas rasti samdomo darbo					
Noras sukurti darbo vietų visuomenei					
Noras prisidėti prie visuomenės socialinių problemų sprendimo					
Negalėjimas gauti mėgstamo darbo					
Noras išbandyti kažką naujo					
Susieti verslą su savo hobiu					
Sukurti inovacijos					

12. Įvertinkite teiginius:

	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>
Ar per paskutinius metus dalyvavote verslo organizavimo mokymuose/verslą skatinančių organizacijų veikloje		
Ar este susipažinę jaunimo verslumo skatinimo politiką?		
Ar jūsų mokymosi institucija skatina verslumą?		
Ar žinote apie jaunimo verslumu besirūpinančias organizacijas?		
Ar žinote kokią paramą gali gauti pradedantis verslininkas?		
Kaip manote, ar šalies kultūra palanki verslo kūrimui?		

13. Išvardinkite kokias žinote jaunimo verslumą skatinančias organizacijas Lietuvoje?

---

14. Kaip manote, kuri iš verslo skatinimo priemonių yra efektyviausia?

- Verslo idėjų rėmimas
- Verslumo ugdymas mokymosi institucijoje
- Asmens verslumo įgūdžių ugdymas
- Išoriniai veiksniai (vyriausybės politika, visuomenės nuomonė)

15. Įvertinkite, kurie veiksniai demotyvuoja imtis verslo?

	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Dalinai sutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
Finansinė rizika					
Biurokratinės kliūtys/Vyriausybės verslumo politinė aplinka					
Socialinės/kultūrinės pažiūros į verslumą					
Finansavimo prieinamumas					
Išsilavinimo, įgūdžių ir praktinių žinių trūkumas					
Nepalanki parama verslui ir rinkos sąlygos					
Per didelis darbo krūvis					
Per didelė atsakomybė					
Patirties. stoka					

16. Įvertinkite, kurios savybės ir įgūdžiai yra būdingi Jums:

	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Dalinai sutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
Pasitikėjimas savimi					
Atsakingumas					
Lyderiavimas					
Optimizmas					
Gebėjimas vadovauti					
Galimybių identifikavimas					
Rizikos toleravimas					
Praktiniai verslumo įgūdžiai					

17. Įvertinkite teiginius:

	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Dalinai sutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
Lengvai galėčiau įkurti įmonę					
Turiu reikiamų įgūdžių ir esu pasirengęs įkurti įmonę					
Aš sugebėsiu valdyti naujos verslo įmonės kūrimo procesą					
Ketinu ateityje įkurti savo verslą					
Turiu praktinių žinių ir žinau kaip įkurti įmonę					